

PAPER DETAILS

TITLE: XVIII. Yüzyil Osmanli-Avusturya Iliskilerinde Diplomatik Temasin Görünen Yüzü:
Hediyelesme

AUTHORS: Ugur KURTARAN,Zeynep KARACA

PAGES: 1187-1218

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1378022>

Doç. Dr.
Uğur KURTARAN

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü-
ugurkurtaran@gmail.com

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6394-408X

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Doktora Öğrencisi
Zeynep KARACA

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi
Bilim Dalı
z.karaca90@gmail.com

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3333-7027

Eser Geçmişi / Article Past:

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted
03/11/2020 14/11/2020

Araştırma Makalesi

DOI: http://dx.doi.org/10.21551/jhf.820533

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya İlişkilerinde Diplomatik Temanın Görünen Yüzü: Hediyeleşme

The Visible Face of The Diplomatic Communication in the Ottoman-Austria Relations of the XVIIIth Century: Gifting

Öz

Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılda üç antlaşma imzaladığı Avusturya ile diplomatik münasebetlerinde gönderilen ve gelen hediyeler belirlenirken iki devletin siyasi gücü ve hâkimiyet derecesi önemli rol oynamıştır. Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya karşı üstünlüğünü kaybetmeye başladığı dönemde ise hediye bir hâkimiyet aracı olmaktan ziyade iki devletin diplomatik ilişkilerini dengeleyen bir unsura dönüşmüştür. Çalışmada Osmanlı-Avusturya arasındaki diplomasi trafiğinin XVIII. yüzyılda iki devlet arasındaki diplomatik hediyeleşme geleneğine ne şekilde yansıdığı incelenmiştir. Bu noktada dönem içinde imzalanan antlaşmalar sonrasında Avusturya'ya gönderilen elçiler ve Osmanlı Devleti'ni çeşitli vesilelerle ziyarete gelen karşı taraf elçilerinin hediyelerinin listelerine yer verilerek iki devlet arasında mukayeseli bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre: bilhassa 1718 Pasarofça Antlaşması sonrasında karşılıklı elçiler ve hediyelerin gönderilmesi iki devlet arasındaki değişen denge unsurunu işaret etmektedir. Aynı şekilde XVIII. yüzyılda imzalanan diğer iki antlaşma olan 1739 Belgrad ve 1791 Zıstovi Antlaşmalarında da hediye sunma geleneği iki devlet arasındaki diplomatik manevralara üstünlük hamlesi olmaktan çıkıp, dostluğun simgesel tezahürü olarak yansyarak sembolik bir hal almıştır.

Anahtar Kelimeler: Hediye, Osmanlı- Avusturya, Diplomasi, XVIII. Yüzyıl.

ATIF: KURTARAN Uğur, KARACA Zeynep, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya İlişkilerinde Diplomatik Temanın Görünen Yüzü: Hediyeleşme", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 6/4 (Aralık 2020), s. (1187-1218)

CITE: KURTARAN Uğur, KARACA Zeynep, "The Visible Face of The Diplomatic Communication in the Ottoman-Austria Relations of the XVIIIth Century: Gifting", *Journal of History and Future*, 6/4 (December 2020), pp. (1187-1218)

Abstract

The political power and the degree of domination of the two states played an important role in determining the gifts sent and received in diplomatic relations with Austria, where the Ottoman Empire signed three treaties in the XVIII century. In the period when the Ottoman Empire started to lose its superiority over Austria, the gift turned into an element that balances the diplomatic relations of the two states rather than a means of domination. In the study, XVIII of the diplomatic traffic between the Ottomans and Austria. How it reflects on the tradition of diplomatic gifts between the two states in the 21st century has been examined. At this point, a comparative evaluation was made between the two states by including the lists of the gifts of the ambassadors sent to Austria after the agreements signed during the period and the counterparty ambassadors who visited the Ottoman State on various occasions. According to the findings obtained as a result of the study: especially after the Treaty of Pasarofça of 1718, mutual envoys and sending gifts point to the changing balance between the two states. Likewise XVIII. In the other treaties of 1739 Belgrade and 1791 Zishtovi, the tradition of presenting gifts ceased to be a move of superiority to diplomatic maneuvers between the two states, and became symbolic by reflecting as a symbolic manifestation of friendship.

Keywords: *Gift, Ottoman-Austria, diplomacy, XVIII Century.*

Giriş

Hediye genellikle, “*insanlar arasında sevgi ve dostluk nişanesi olarak veya muaşeret kaidesi uyarınca karşılıksız verilen nesne*” anlamına gelir.¹ Farsça bir terim olan “pişkeş” kelimesi de sözlükte hediye, armağan anlamlarına gelmektedir. Bu kavram Osmanlı Devleti’nde padişah, sadrazam ve diğer devlet adamlarına, şehzade makamlarından takdim edilen hediyeler için kullanılır.² Bu yönüyle “pişkeş” kelimesiyle de ifade edilen bu tabir genellikle küçükten büyüğe verilen hediye olarak ifade edilir. Osmanlı Devleti’nde uygulamanın esasını eski zamanlardan beri, hükümdarlara veya yüksek yönetici sınıf mensuplarına hediye sunmanın geleneksel bir anlayışı temsil etmesi oluşturur.³ Genellikle padişahın ilgi alanına giren pişkeş uygulaması bir büyüğe hediye sunma geleneği minvalinde kuruluş döneminden bu yana mevcut bir uygulamaydı. Nitekim Osmanlı Devleti’nde ilk hediye kaydı, Osman Gazi dönemine ait olup hediye olarak Bilecik tekfuruna hizmeti karşılığında halı, kilim, kuzu, peynir, yağ ve kaymak gönderilmiştir.⁴ Ayrıca Osmanlı Devleti’nde padişahı görme, huzura çıkma durumlarında hediye takdim etmek yaygın bir devlet geleneğiydi. Kanuni Sultan Süleyman dönemiyle birlikte çeşitli vesilelere bağlı olarak padişaha pişkeş sunmak adet haline geldiği gibi padişah adına ziyafet düzenleyen devlet adamlarının yemekten sonra pişkeş sunmalarıyla bu anlayış farklı bir boyuta taşınmaya başladı.

1 Ali Bardakoğlu, “Hediyeleşme”, C. 17, (İstanbul: DİA, 1998), 151.

2 Filiz Karaca, “Pişkeş”, C. 34, (İstanbul: DİA, 2007), 294.

3 Ahmet Nezihi Turan, “Bir Pişkeş Defteri İçin”, OTAM, sy 13, (2002): 60.

4 Necdet Öztürk, “Osmanlı Kroniklerinde Hediye Kaydı (1299-1500)” *Hediye Kitabı*, edt. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007), 49.

XVII. yüzyıl sonlarına gelindiğinde ise miktarı giderek artan pişkeşler, hediye sunma geleneği olmaktan uzaklaşarak ifade ettiği anlamı yitirdi. Buna paralel olarak XVIII. yüzyıl içerisinde de kullanımı giderek daraldı.⁵

Hediye kavramının Osmanlı Devleti'nde diplomatik anlamda vücut bulması merasimsel bir anlamı ifade etmekteydi. Devletlerarası ilişkileri benimsediği diplomatik anlayışa paralel olarak yürüten Osmanlı Devleti, askeri ve siyasi gücünün sembolik gösterisini elçi kabulleri aracılığıyla gönderdiği hediyeler üzerinden yapmaktaydı. Bundan dolayı hediye edilen eşyalar, kaliteleri ve pahalaları ile ülkenin gücünü ve ihtişamını yansıttığından dolayı önemli bir yere sahipti.⁶ Bu nedenle elçilerin payeleri ve gönderiliş sebepleri ne olursa olsun yanlarında, gidecekleri ülkenin hükümdarına sunulmak üzere çeşitli hediyeler götürmek adettendi. Osmanlı Devleti'nin hediye politikasını uygulamada diplomatik bağ kurduğu devletlerle olan münasebetleri önemli rol oynamakta, devletin gücünü, cömertliğini ve itibarını yansıtacak hediyelerin seçimine özen gösterilerek masraftan kaçınılmamaktaydı.⁷ Hediyelerin temininde iç hazine de denilen Enderun-ı Hümayûn'dan yararlanılırdı. İdareden sorumlu hazinedarbaşı ve işlerin takibiyle ilgili bir de hazine kethüdasının bulunduğu bu hazineye altın gümüş nakdinden başka kıymetli mücevherat, çok değerli kumaşlar, halılar ve ağır kıymete sahip çeşitli eşyalar muhafaza edilirdi. Bu hazinenin alamadığı mücevherli ve türlü ziynet eşyaları Has Odanın bodrum ve ifraz hazinelerine konulurdu.⁸ Ayrıca taşradan satın alma yoluyla tedarik edilen hediyeler de mevcuttur.⁹

Hediyeler ikna aracı olarak da son derece dikkat çekici bir görev üstlenmekteydi. Nitekim XVII. yüzyılda İsveç elçisi Ralamb'ın hediye götürmeden gönderilmesinin görevinin başarısızlıkla sonuçlanmasında ciddi derecede katkıda bulunduğu ifade edilmesi Osmanlı Devleti için hediyeleşmenin taşıdığı önemi göstermektedir.¹⁰ Hediye getirilmemesi, Osmanlı yönetimince nezaket görevinin ihlali olarak algılandığından elçiye yeterince ilgi gösterilmemiştir. Ayrıca gelen hediyelerin bir tür pasif rüşvet olduğu düşünülmemiştir. Aksine bir vezirin pratik olarak zengin hediyelerle gelen elçilerin kendisine karşı saygısını ifade eden bir elçiyle ilgilenmeye meyilli olması doğal karşılanan bir durumdur. Öte yandan hediye getirmek boyun eğmek ve bir tür haraç olarak kabul edilirken, hediye getirmemek, sultanın gücünü tanımayanın yanısıra onun mutlak hâkimiyetine gölge düşürücü bir davranış olarak algılanmıştır. Nitekim elçiler, hediyesiz gelmemeye özen gösterdikleri gibi âdet gereği sultana sunulan hediyelerin yanında, en yüksek devlet görevlileri için de hediye takdim etmişlerdir.¹¹

5 Karaca, 294.

6 Frederic Hitzel, "Diplomatik Armağanlar: Osmanlı İmparatorluğu İle Batı Avrupa Ülkeleri Arasında Modern Çağda Yapılan Kültürel Değiş Tokuş", *Harp ve Sulh Avrupa ve Osmanlılar*, ed. Dejanirah Couto, çev. Şirin Tekeli, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017), 248.

7 Murat Uluskan, "Avusturya İmparatoruna Gönderilen Hediyeler (1665-1699)", *Hediye Kitabı* Edt. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, (İstanbul: Kitabevi Yayınları 2007), 75.

8 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlı Devleti Maliyesinin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti İç Hazinesi", *Belleten*, sy, XLII/165, (1978): 75.

9 Uluskan, 76.

10 Karl Adalh, "Claes Brorson Ralamb'ın Bâbüali'deki Elçiliği (1657-1658)", *Alay-ı Hümayun*, İsveç Elçisi Ralamb'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri 1657-1658, ed. Karin Adalh, çev. Ali Özdamar, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2006), 12.

11 Yusuf Yıldız, "18. Yüzyıla Kadar Osmanlı Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İşleri ve Elçilik Hediyeleri", *Tarih Okulu Dergisi*, sy. XXXIII, (2018), 436.

Diplomatik hediyeler, dönemin şartlarına göre şekillenirdi ve devletlerarası dengenin sağlanmasında önemli bir sorumluluğa sahipti. Aynı zamanda hediyelerin muhteviyatı söz konusu ilişkilerin durumuna göre değişirdi. Bu türden sefaret armağanları karşılıklılık esası gözetilerek hazırlandığı gibi devletlerin gücü oranında değişirdi. Dünya politikasındaki ağırlığı nispetinde Osmanlı Devleti'ni özellikle hoşnut kılmak için yabancı ülke kralları ve elçileri tarafından hediyelerin seçiminden, hazırlanıp gönderilmesine kadarki tüm süreçte özel bir itina gösterilirdi. Hediyelerin kıymetini doğrudan tayin eden unsurların başında barış, arabuluculuk, taziye, cülus, düğün, bayram, zafer tebriki gelirdi. Tüm bu merasimler Osmanlı padişahları ve yüksek kademedeki yöneticilere verilecek hediyelerin kıymetini, çeşidini doğrudan tayin ettiği gibi sunulacak hediyein göz alıcı olduğu kadar dikkat çekici olmasına da ayrıca özen gösterilirdi.¹²

Hediyeler antlaşma maddelerinde de kendine yer bulmaktadır. 1664 yılında Vasvar Antlaşması için oluşturulan antlaşma metninin onuncu maddesinde hediyeleşme ile ilgili bir kısım yer almaktadır. Barış, elçi değişimi ve hediyelerin durumunun tespitini içeren bu maddeye göre, iki taraf arasında yapılan bu barış 20 yıl geçerli olup, Roma imparatoru iki yüz bin kara kurus değerinde hediye getirecek ve Osmanlı Devleti'nin gönderdiği büyükelçi ile getirilen hediyeler karşılıklı olarak değiştirilecektir.¹³ Antlaşmalarda bu şekilde belirtilen hediye ile ilgili maddeler Osmanlı yönetimi tarafından sıkı takibe alınır, hediyelerin gelmesinde gecikme ya da bir noksan olursa, bu durum karşı tarafın niyetinin kötü olduğu intibana neden olurdu.¹⁴

Kendisiyle dostluk bağları kurulmak istenen bir kimseye açıktan açığa hediye vermek suretiyle onu onurlandırmak Türkler için bir nezaket kuralı sayılmaktaydı. Ancak yabancıların buna özen göstermemesi birçok anlaşmazlığın çıkmasına zemin hazırlamıştır. Zira buradaki esas amaç, hediye verilen kimsenin itibar derecesini dile getirmektir.¹⁵ Avrupalıların İstanbul'da diplomatik temsilcilikleri çoğaldıkça bu husus önem kazanmış, yabancı devletler Osmanlı Devleti ile münasebetleri sağlamlaştıkça onur hediyelerinin niteliği ve sayısında artış yaşanmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren, Osmanlı Devleti'ne sunulacak hediyelerin içinde Osmanlı tarafının zevklerine uygun olarak tasarlanmış eşyaların bulunmasına özel bir önem verildiği gibi hediyelerin Bâb-ı Âli'nin istekleri ve özel sipariş üzerine hazırlandığı da vakidir.¹⁶ Osmanlı idarecilerine yardımları

12 Turan, 64.

13 “Sulh ve istibdâl ilçi ve pişkeş ahvâlidir ve tarafeynin sülh ve salâh ve mahiyyeti ziyâde istihkâm kavlı ü karâr alınmuşdur ki bu mübârek sülh işbû târihten inşâllâhü te'âlâ yigirmi seneye dek hıfz oluna ve târih-i mezbûrdan dört ay mürûrundan sonra re'âyâ fukârâsının âsude-hâl merkâtü'libâl olmaları içün büyük ilçileri içikub âdet-i kâdim üzre ahidnâme-i hümayûn ibkâ olunur ve Roma İmparatoru'nun ikisi kendü hüsn-i ihtisâriyle vâki' olan dostluk nişânı içün iki yüz bin kara gurûş değeri behâ pişkeş ve hedâyâ getüre ve âsitâne-i sa'âdet tarafından dahi kezâlik büyük ilçi ile varub mübâdele olunalar ve ilçilerin mübâdelesi kâdimden olugeldüğü mahâl ve vech üzre ola ve dahi Jitve Boğazi'ndan olan sülhdan bu ana gelince her ne kadar ibkâ ve mukarar olunub icrâ olunalar”. Uğur Kurtaran, *Osmanlı-Avusturya Diplomatik İlişkileri*, (Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 2009), 146-147.

14 Fatma Ünyay Açıkgöz, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hediye ve Hediyeleşme (Padişahlara Sunulan ve Padişahın Verdiği Hediyeler Üzerine Bir Araştırma)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara (2012), 185.

15 Karl Tebly, “Nemçe İmparatorlarının İstanbul'a Yolladığı Elçi Heyetleri ve Bunların Kültür Tarihi Bakımından Önemli Tarafları”, çev. Bekir Sıtkı Baykal, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, sy VII/12-13, 256.

16 Fatma Ünyay Açıkgöz, “Osmanlı-Avusturya İlişkilerinden Bir Kesit: Amaç Barış-Araç Hediye (XVII. Yüzyıl)”, *Social Sciences Studies Journal*, sy V.3, 1.6, 897.

ve aracılıkları neticesinde çeşitli hediyeler vermesi yerleşik bir gelenek olarak görülse de hediyein üstlendiği amaçlardan biri de uygun bir hediye ile rüşvet arasındaki belli olmayan sınırdan ortaya çıkmaktaydı. Nitekim bu tür temaslar Osmanlı seçkinlerini belirli düzeyde Batı etkisine maruz bırakmaktadır. Elçiler, siyasi yardımlar karşılığında Osmanlı yöneticilerine her fırsatta hediyeler ve nadir bulunan eşyalar verdikleri için elçilerin talep ettikleri hediyelerin nabzını tutmak Osmanlıların Avrupa sanatı ile ilgili nasıl bir zevke sahip olduğunu belirgin ölçüde yansıtacaktır. Bu noktada Avrupa ve Osmanlı Devleti'nin kültürel etkileşiminde diplomasinin ne derece önemli bir rol oynadığı görülecektir.¹⁷

Çalışmada Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki hediyeleşmenin diplomatik boyutunun başlangıçtan XVIII. yüzyıla kadarki süreçte değişim ve gelişimine mukayeseli bir değerlendirme yapmak amaçlanmaktadır. Zira hediyeleşme temalı birçok çalışma mevcuttur ancak bu çalışmaların pek çoğu meseleyi genel bir bakış açısıyla ele alarak kısmi düzeyde diplomatik hediyeleşme ile ilgili dolaylı bilgiler içermektedir.¹⁸ Çalışmamız bu noktada diğer çalışmalardan ayrılarak XVIII. yüzyıl Osmanlı-Avusturya özelinde hediyeleşmenin diplomatik tezahürünü mevcut ve değişen durumlar üzerinden inceleyerek doğrudan XVIII. yüzyıl özelinde bir değerlendirme yapmayı esas almaktadır. Bu doğrultuda söz konusu yüzyılda Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında imzalanan üç önemli antlaşma 1718 Pasarofça, 1739 Belgrad ve 1791 Zıstovi Antlaşmaları üzerinden diplomatik anlam ifade eden hediyelerin belirlenmesi ve incelenmesinde hem Avusturya'ya gönderilen hem de Osmanlı Devleti'ne gelen elçilerin sefaretnameleri ve hediye defterlerindeki kayıtlardan yararlanılmıştır.

1. Hediyeleşmenin Diplomatik Tezahürü: Elçi Kabullerinde Hediye Sunma Geleneği

Osmanlı Devleti, toprak bütünlüğü ve egemenliği Avrupa güçler tarafından tehdit edilmediği sürece, tek taraflı ve geçici diplomasiyi üstünlüğünün temel dayanağı olarak kullandı.¹⁹ Özellikle

-
- 17 Emrah Sefa Gürkan, "Bir Diplomasi Merkezi Olarak Yeniçağ İstanbul'u", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Siyaset ve Yönetim I*, ed. Coşkun Yılmaz, (İstanbul: İBB Kültür A.Ş. Yayınları, 2015), 388.
 - 18 Literatürde yer alan hediyeleşme ile ilgili bazı kaynaklar şöyledir; Ruhan Dinç, *18. Yüzyılda Osmanlı Merasimlerinin Mali Bir Unsuru: Atiyyeler*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (2016); Fatma Ünyay Açıkgöz, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hediye ve Hediyeleşme (Padışahlara Sunulan ve Padışahın Verdiği Hediyeler Üzerine Bir Araştırma)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara (2012); Fatma Ünyay Açıkgöz, "Osmanlı-Avusturya İlişkilerinden Bir Kesit: Amaç Barış-Araç Hediye (XVII. Yüzyıl)", *Social Sciences Studies Journal*, sy V.3, I.6, 894-911; Ali Bardakoğlu, "Hediyeleşme", C. 17, (İstanbul: DİA, 1998), 151-155; Emine Dingiş, "Osmanlı Sarayında Eski Bir Türk Geleneği: Yeni Yılda Hediyeleşme", *Turkish Studies*, sy 4/8, (2009): 1055-1073; Filiz Karaca, "Pişkeş", C.34, (İstanbul: DİA 2007), 294-296; Ahmet Nezihi Turan, "Bir Pişkeş Defteri İçin", *OTAM*, sy13, (2002): 59-74; Necdet Öztürk, "Osmanlı Kroniklerinde Hediye Kaydı (1299-1500)" *Hediye Kitabı*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007), 49-71; Frederic Hitzel, "Diplomatik Armağanlar: Osmanlı İmparatorluğu İle Batı Avrupa Ülkeleri Arasında Modern Çağda Yapılan Kültürel Değiş Tokuş", *Harp ve Sulh Avrupa ve Osmanlılar*, ed. Dejanirah Couto, çev. Şirin Tekeli, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017), 243-257; Murat Uluskan, "Avusturya İmparatoruna Gönderilen Hediyeler (1665-1699)", *Hediye Kitabı*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007), 72-82; Yusuf Yıldız, "18. Yüzyıla Kadar Osmanlı Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İşleri ve Elçilik Hediyeleri", *Tarih Okulu Dergisi*, sy, XXXIII, (2018), 427-441; Halide Aslan, "Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı-Avusturya Arasındaki Hediyeleşmelerin Entelektüel/Kültürel Boyutu", *Dini Araştırmalar*, C.15, sy 40, (2012):132-155.
 - 19 Timuçin Kodaman ve Ekrem Yaşar Akçay, "Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasisi ve

Avrupa’da siyasi nüfuzu ile müzakere pozisyonunun sağlamlaşmasından sonra daha belirgin hale gelen bu tek taraflı anlayış çerçevesinde dış politika ve diplomatik münasebetlerde hiçbir devleti kendine eşit görmeyen Osmanlı Devleti, yabancı devletler nezdinde sürekli temsile de uzun süre yanaşmadı.²⁰ Ancak Osmanlı Devleti tek yönlü anlayışı benimsemesine rağmen diplomatik yöntemleri devletin gelişmesine ve daha farklı siyasal aktörlerle iletişimine paralel biçimde artan bir yoğunlukta kullanmayı ihmal etmedi. Bu nedenle ilk dönemlerde diplomatik ilişkilerin gelişimi bakımından önem taşıyan “çok taraflılık” ve “egemen eşitlik” gibi olgulara uzak durmadı. Hatta diplomatik ilişkilerini bu çerçevede sürdürüp şekillendirdi.²¹ Elçi kabullerine de yansıyan bu anlayış çerçevesinde elçiler Osmanlı sınırından içeri girdikleri andan itibaren misafir olarak kabul edilerek yol güvenlikleri ile birlikte her türlü ihtiyaçları devlet tarafından karşılandı.²²

İstanbul’un fethinden sonra sadrazamın padişahın mutlak vekili olarak devlet yönetiminde ön plana çıkması nedeniyle gerek Müslüman gerekse Hristiyan elçiler, padişahın huzuruna çıkmak mümkün olmadığı gibi, sadrazamla görüşen tüm elçilerin huzura kabulü söz konusu değildi.²³ Osmanlı sarayına gelen elçilerin huzura kabulleri Kapıkulu ocaklarına maaş verildiği gün olan Salı gününe denk getirilir, gelen elçilerin bu esnadaki gösteriş ile teşrifata şahit olmaları sağlanırdı. Bir elçinin padişah huzuruna kabulü ilk kez II. Murat zamanında Milan elçisiyle beraber Bertrandon de la Broquiéra²⁴’ın ağırlanmasıyla gerçekleşmiştir.²⁵ Elçilerin padişahın huzuruna kabulleri, sadrazam tarafından kabullerine göre daha ihtişamlı ve büyük bir merasimle gerçekleştirilirdi.²⁶

Osmanlı Devleti gelen elçileri etkilemek ve onları baskı altına almanın yanı sıra devletin ihtişamını gösterebilmek adına özel bir çaba göstermiştir.²⁷ Bu ihtişamın ilk basamağını sadrazam ile görüşme oluşturmaktaydı. Nitekim elçi, İstanbul’a ulaştıktan iki gün sonra Sadrazam tarafından Paşakapısı’nda kabul edilirdi. Bu ziyaretten bir süre sonra elçi, padişahın huzuruna çıkardı. Hükümdarın padişaha gönderdiği hediyeler ise, bu ziyaretten bir gün önce elçinin birkaç adamı ile saraya götürülür ve Kızlar Kapısı tarafındaki mermer direkler arasına konularak teşrifatçı tarafından listesi çıkarılırdı.²⁸ Sadrazamla görüşmede elçiler geldikleri devlet tarafından gönderilen

Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy22, (2010): 82.

20 Ali İbrahim Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, (İstanbul: 3 F Yayınları 2007), 13.

21 Gökhan Dönmez, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara (2008), 140.

22 Mehmet İpşirli, “Elçi”, C.11, (İstanbul: DİA, 1995), 8.

23 Mustafa Can, *Sultanın Kapısında: Kudret-Heybet-Adalet (Osmanlı Devleti’nde Yabancı Elçiler)*, (Ankara: Gazi Kitabevi, 2019), 231.

24 Bertrandon de la Broquiére, 1432’de ise Yakınoğlu’ya gizli bir seyahat yapmakla görevlendirilerek İslâm devletleriyle gittikçe güçlenmekte olan Osmanlılar hakkında bilgi getirmesi istenmiştir. Edirne’de II. Murat ile görüşme fırsatı bulmuştur. Başarıyla tamamladığı bu görevden sonra çeşitli diplomatik görevler de alan Broquiére, Philippe le Bon’un isteği üzerine Osmanlı elçilik görevini de yerine getirdiği Yakınoğlu Seyahati ile ilgili yazdığı eseri 1457’de dukaya takdim etmiştir. Semavi Eyice, “Bertrandon de la Broquiéra”, C.5, (İstanbul: DİA, 1992), 523-524.

25 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988), 289, 291.

26 Can, 245.

27 Selim Hilmi Özkan, *Osmanlı Devleti ve Diplomasi*, (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2017), 136.

28 Mübahat Kütükoğlu S., “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Fevkalâde Elçilerin Ağırlanması”, *Türk Kültürü Araştırmaları Prof. Dr. İsmail Ercüment Kuran’a Armağan*, sy XXVII/1-2, 221.

itimatname, mektup vb. gibi herhangi bir belge ile huzura kabul ediliyorsa merasim ona göre tertiplenirdi. Bu merasimde oturma düzeni sadrazamın sağında reis efendi, çavuşbaşı, tezkireciler, mektupçu ve solunda kethüda bey ile dört yeniçeri orta zabiti olmak üzere düzenlenmişti. Gelen elçi bir iskemleye oturarak konuşmaya başlar, elçinin anlattıkları o sırada ayakta bulunan tercüman tarafından Türkçeye çevrilirdi. Tercüman, elçinin solunda ayakta durur sadrazamın cevabı yine tercüman vasıtasıyla elçiye aktarılırdı. Bunun üzerine elçi ayağa kalkıp kâtabin elinden itimatnameleri alıp reisülküttaba verir, o da bunları sadrazamın yanındaki yastığın üzerine koyardı.²⁹ Sadrazamla yapılan bu görüşme elçilerin padişahın huzuruna kabul edilmeleri için vize mahiyetindeydi. Huzura kabulün diğer şartı elçilerin hükümdarları tarafından Osmanlı sultanına hitaben yazılmış bir name getirmiş olmalarıydı. Zira padişaha name getirmeyip sadrazama name getiren elçiler yalnızca onunla görüşebilirdi.³⁰

Sadrazamla görüşmesi sona erip padişahın huzuruna çıkmaya hazırlanan elçiler için çeşitli ikramlarda bulunulup yemek, gül suyu ve buhur takdim edilirdi. Daha sonra elçi ve yakınındakiler Bâbü's-sâade yanındaki eski divanhane önüne getirilerek elçiye, rütbesine göre seraser veya çuka³¹ kaplı samur kürkleri ve hilatler giydirilirdi. Ardından yeniçeri ağası divan üyelerinin arza girişlerine kadar bekletilir arza girişle elçi ve maiyetinden ileri gelen birkaç kişi, her birinin koltuklarına ikişer Kapıcıbaşı girmiş olduğu vaziyette padişahın huzuruna çıkarılırdı. Elçi Arz odasına girdiği sırada, getirdiği ve bir gün önce saraya teslim olunan hediyeler, kapıcılar tarafından taşınarak Arz odasının çevresinde dolaştırılıp Hazine Darbaşıya teslim edilirdi. Yabancı hükümdarlar tarafından, mektupla birlikte büyük değer taşıyan çeşitli hediyeler gönderilirdi. Elmas, zümrüt ve yakutlar ve bunlarla bezenmiş yüzük, mücevher kutusu, hançer, kılıç, altın, gümüş sini, tabak, şamdan, kahve takımları, gülabdan ve buhurdanlıklar, ipek ve çeşitli kumaşlar bu hediyelerden bazılarıdır.³²

Osmanlı yöneticileri de yabancı ülke bünyesinde görevlendirdikleri elçileri ile o ülkenin hükümdarına ve ileri gelenlerine verilmek üzere çok değerli hediyeler göndermişlerdir. Elçilerin ister geçici nitelikte ister sürekli nitelikte olsun, yanlarında, gittikleri ülke hükümdarı ve eşleri ile yakınlarına, yüksek dereceli devlet adamlarına verilmek üzere hediye götürmeleri köklü bir gelenek halini almıştır. Bu armağanlar padişah adına verilirdi. Tutarları hazinece ödenir ve armağan defterlerine kaydedilirdi. Ancak bu yöntem, 1802 yılında Paris elçiliğine atanan Halet Efendi ile son kez uygulanmış ve bu tarihten sonra bırakılmıştır.³³

2. XVIII. Yüzyıla Kadar Osmanlı-Avusturya İlişkilerinde Gücün Sembolü: Hediyeleşme

Osmanlı-Avusturya ilişkileri Macaristan'a sahip olmak için 1526'da yaşanan Mohaç Meydan Muharebesi'nden sonra daha sıkı bir hal almıştır. Özellikle I. Ferdinand'ın Macaristan'ın üç parçaya bölünmesine ve Batı Macaristan'da kendisine bırakılan dar bir toprak şeridi karşılığında Osmanlılara haraç vermeye razı olma hali 1547'de mütareke imzalanmasından beri sıklıkla görülen bir uygulamaydı. 1593'te koşulların geniş ölçüde değişmesine yol açan 14 yıllık Osmanlı-Avusturya savaşının başladığı yıla kadar İstanbul'a gelen haraç elçileri olan heyetlerin sayısı 27'yi bulmuştur.

29 Uzunçarşılı, 285-286.

30 Can, 246-247.

31 Yünden dokunmuş sık ve tok bir kumaş türü. Emine Dingç, "18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy 20, (2011): s.6.

32 Kütükoğlu, 222-223.

33 Özkan, 130.

Göze batıp gazaba uğramamaları için son derece dikkatli davranmak zorunda olan bu heyetlerin aldıkları talimatlar doğrultusunda gösteriştan uzak kalmak kaydıyla Osmanlı padişahı ve devlet büyüklerine nakit para ve mücevherat olarak getirdikleri haraç ve bağışların değeri bir milyon duka Venedik altını aşmıştır.³⁴ 1533 İstanbul Antlaşması'ndan 1606 Zıtvatorok Antlaşması'na kadar geçen sürede Avusturya Osmanlı Devleti'ne yıllık vergi vermekle yükümlüydü. Söz konusu vergiler ve diğer çeşitli hediyeler gönderilen elçilerle sunulurdu. Osmanlı-Avusturya ilişkilerinin seyrini dengede tutan bu uygulama zoraki bir durumu işaret etmekteydi. Zira iki devlet arasındaki münasebetlerin iyi bir çizgide ilerlemesinin sembolik temsili gönderilen hediyeler vasıtasıyla sağlanmaktaydı. Ancak Osmanlı Devleti nezdinde bu hediyeler haraç mahiyetinde sayılıyordu. Avusturya içinse durumun böyle algılanması rahatsızlık verici ve gurur kırıcı olduğundan vergi ve hediyeler için *haraç* tabiri yerine *onur hediyesi*³⁵ ya da *ululama hediyesi* (*munushooriarium*)³⁶ tabirini kullanmak daha uygun bulunuyordu.³⁷

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'ne elçi olarak atanan Protestan vaiz Salomon Schweigger'in aktardığına göre; padişaha nakit para olarak kırk bin taler, sadrazama on sekiz bin taler, diğer önemli devlet görevlilerine bir miktar para verilmiştir. Ayrıca padişaha takriben bin beş yüz taler değerinde iki saat, iki altın kaplama gümüş çanak, iki su ibriği, iki büyük mineli çifte tabak, iki kakmalı tabak, mineli tezyinatı olan iki büyük sürahi, bir altın kaplama çanak ve ibrik olmak üzere toplam beş bin taler değerinde armağanlar getirilmiştir. Sadrazama ise bin beş yüz taler değerinde tamamı altın kaplama, mineli ve kakmalı ikişer adet saat, çifte servis tabağı, sürahi, su testisi, leğen ve ibrik, Rumeli Beylerbeyi'ne toplam dört yüz taler değerinde şekerleme kâsesi, iki ibrik, iki çift servis tabağı ve bir saat hediye edilmiştir. Schweigger, ince işçiliğin ürünü olan hediyelerin işçilik değerlerinin kullanılan malzemelerin değerinden fazla olabileceğini ifade ederek Türklerin bu armağanları hayranlıkla izlediklerini aktarmıştır.³⁸

Baron W. Wratislaw'ın heyetindeki elçi, imparator tarafından gönderilen üç yüz altın sikke, gümüş yaldızlı tas, gümüş yaldızlı leğen ve ibrikten oluşan hediyeleri Osmanlı tarafına sunmuştur. Ayrıca iki gümüş yaldızlı su testisi, leğen, yaldızlı iki büyük tas, iki üzüm salkımına benzer yaldızlı büyük su maşrapası, iki adet büyük gümüş kaplama kova, iki büyük sürahi, yaldızlı at şeklinde ve atın üzerine, başında ok bulunan bir Türk binmiş bir saat, dört köşe ve üzerinde saat çaldıkça ağızlarını açan iki adam bulunan bir çalar saat ile Türk güzüne benzeyen altı köşeli bir mahfaza

34 Tebly, 249.

35 1578'de II. Rudolf tarafından Osmanlı Devleti nezdine daimi elçi olarak gönderilen Joachim Freiherr von Sintzendorff'un maiyetindeki Protestan vaiz Salomon Scweigger, bu tabirden duyduğu rahatsızlığı seyahatnamesinde dile getirmiştir. “*ben burada “vergi” veya “haraç” sözcüğünü kullanmak istemiyorum, çünkü bu çok düzeysiz bir söylem olur ve veren kişiyi bir köylü durumuna düşürür. Onun yerine İtalyanca bir sözcük olan “praesent”i kullanmak istiyorum. Bu, köylülerin bilmediği bir sözcüktür. Eğer biz haraç ödeyen bir devlet olduğumuzu kabullenirsek, kendimizi aşağı görmemiz gerekir ve o zaman da böyle yüksekte atamayız. Üstelik bu günahımızdan ötürü kendimizi Tanrı'ya affettirmek zorunda kalırız. Bu nedenle padişaha sunduklarımıza praesent, yani armağan adını vermemiz daha uygun olur ya da bu günahı Macaristan krallığına yükleyip kendi üzerimizden atmalıyız. Böylece Tanrı'nın bizi cezalandırmasından kurtulabiliriz*”. Salomon Scweigger, *Sultanlar Kentine Yolculuk 1578-1581*, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004), 69.

36 Kemal Beydilli, “Avusturya”, C.4, (İstanbul: DİA, 1991), 174.

37 Can, 322.

38 Schweigger, 69-70.

içinde çalar bir saat armağanlar arasındaydı.³⁹ II. Rudolf tarafından vergi ödeme ve barışı uzatma maksadıyla Osmanlı tarafına gönderilen elçi Creckwitz, Sinan Paşa'nın huzuruna iki kez eli boş çıktığı için zor durumda kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin geleneksel yapısına hâkim olduktan sonra hediyelerle huzura çıkmaya hazırlanan elçi, sultana şahsı için nakit olarak kırk bin taler, sarayın ileri gelen görevlilerine de toplamda altmış yedi bin taler tutarında nakit getirmiştir. Ayrıca gümüş mutfak eşyası ve saat olarak beş bin taler tutarındaki hediyelerin Osmanlı ricalince kıymet ifade etmediğinden yakınmıştır. Sözlerini bu tip gösterişli hediyelere hayranlıklarını ifade etmelerine rağmen aldığı duyumlara göre tekrar eritip darphaneden akçe haline getirdiklerini ifade etmiştir.⁴⁰

1606 Zitvatorok Antlaşmasıyla birlikte Osmanlı-Avusturya ilişkilerinde adeta bir dönüm noktası yaşandı. Zira bundan sonra yıllık haraçlar bir defalık bir ödeme ile tasfiye edilmiş olduğundan haraç elçileri yerine büyükelçiler gönderilmeye başlandı. Daha önce haraç elçilerine her türlü gösterişten uzak olmaları talimatı verilirken, oluşan yeni dönemde duruma göre her iki taraftan aynı zamanda yola çıkarılan elçilerin aynı ihtişam gösterisinde olmalarına dikkat edilmeye başlandı. Söz konusu büyükelçilik heyetleri, artık erişilmiş olan kuvvet dengesini gayet açık bir şekilde ifade etmektedir.⁴¹

1616'da İstanbul'a gönderilen Avusturya elçisi Herman Tschernin von Chudenitz'in, imparator adına padişaha dört bin flori değerinde içine elmas yerleştirilmiş yüz tane düğme, gümüş süslemeli bir yazı masası, büyük gümüş bir kazan, sekiz tane içi altın kaplamalı gümüş sürahi, büyük bir ayna, altın kaplama iki çalgılı saat, on bin flori değerinde som gümüşten yapılmış büyük ecza dolabı, iki billur şamdan, altın kaplama saat, akik taşından bir mahfaza, üç gümüş şamdan, ikişer adet altın kaplamalı büyük gümüş kupa ve şamdan, iki büyük gümüş kapaklı kupa, billurdan yapılmış bir sürahi, dört billur bardak, som gümüşten, içi altın kaplamalı bir sandık ile toplamda yirmi sekiz bin üç yüz doksan altı filorin değerinde armağanlar sunmuştur.⁴²

1664 Vasvar Antlaşması sonrası her iki tarafça karşılıklı büyükelçilerle name ve hediyeler gönderilmesinin kararlaştırılması üzerine⁴³ Hristiyan dünyasında Türklere haraç ödediği

39 Wratislaw, 1591 yılında Alman-Avusturya İmparatoru II. Rudolf, Türklerle barışı 8 yıl daha uzatmak ve yükümlü olduğu yıllık vergiyi ödemek maksadıyla Viyana'dan İstanbul'a gönderdiği olağanüstü elçilik heyetinin en genç üyesidir. Baron W. Wratislaw, *Baron W. Wratislaw'ın Anıları* 16. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'ndan Çizgiler, çev. M. Süreyya Dilmen, (İstanbul: Karacan Yayınları, 1996) 7, 15, 46.

40 Karl Teply, *Dersaadet'te Avusturya Sefirleri*, çev. Selçuk Ünlü, (Konya: Gençlik Kitabevi, 2013), 49.

41 Tebly, 248.

42 Açıkgöz, 211; Crailsheimli Adam Werner, *Padişahın Huzurunda Elçilik Günlüğü 1616-1618*, çev. Türkis Noyan, (İstanbul. 2011), 135.

43 Antlaşmanın 4. Maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: "bu sulh u salâhın ahvâli ber karâr olunca iki tarafdan namdâr ve maslahâtgüzâr ilçiler bu sulh yapılan yerde vekiller yerlû yerinde iken müsalâhâ ahvâlinde birbirini agâh iyleyeler ve vûkelâ mühürlü kağıdlar gönderüp mücebince iki cânibde sulh u salâh pekiştirile ba'dehû iki cânibin re'yi üzre mahtûm ahidnâmeler baş ilçileriniz illerine virile ve iki tarafdan dostluğa lâıyk lûtf u hedâyâ ve dâd -ı ittihâf oluna ammâ büyük pişkeş olmaya bundan sonra dört aya dek büyük ilçileri yukaruda yazılan vech üzre mü'ekkid-i ahidnâme ile cânib-i hümâyûnumuzda ilçî Baruk (?) tâ'bir itdikleri vakt-i müsâdüf ola Estergon'a varup ol cânibden gelecek ilçî Komaran'a gelüp ândan birbirin âgâhâlîyyesinin altı yüz yirmi sekiz târih-i âlisinde vâki` olan mâh-ı tevârisinin ikinci gününde müsâdüf olur cânib-i hümâyûnumuzda varan Alâmân'a konup ol tarafın ilçisi dahi konup iki karye mabeyninde ta'yîn olunan yerlerden ayrılup bu tarafdan gönderilen kimesne sulh u salâha lâıyk lutfu hedâyâyı ve dâd ile ol tarafdan gelen ilçî âna muvâfık hedâyâ-yı âsitâne-i sa'âdete gideler." Kurtaran, 134.

gerekçesiyle ilk payeyi tartışma konusu yapanların gerekçeleri ortadan kalkıp bir nevi eşitlik sağlanmıştır.⁴⁴ Antlaşma sonrası Rumeli Beylerbeyi payesiyle Viyana'ya elçi tayin edilen Kara Mehmet Paşa'ya sekiz bin akçe ihsan olundu. Elçi hediye olarak imparatora sorguç, direkli bir otak, yirmi adet seccade, beş Acem kalıçesi, yüz sarık, kırk hilat, bir okka anber, on iki eyersiz at, iki divan rahtı ve abani ile donanmış at götürmekle vazifelendirildi.⁴⁵ Söz konusu hediyelerin yanı sıra altın ve ipek işlemeli, her biri altı kulaç uzunluğunda, dört kulaç genişliğinde altı büyük İran halısı, sanatkârane biçimde işlenmiş bir çadır, iç taraftan çeşitli renkte atlas üzerine altın, gümüş ve ipek işlenmiş ve bu ipeğin üzerine güller tutturulmuştu. Ayrıca altın ve gümüş işlemeli on iki Türk kaftanı da bulunmaktaydı.⁴⁶ Osmanlılar bu hediyeleri özenle seçmiş ve iki hükümdarın şanına yakışır şekilde olmasına dikkat etmişti. Gücün simgesi olarak kılıçlar hançerler, sorguçlar, çadır ve padişaha ait en güzel atlar, süslü at takımları gibi nadide eşyalardan oluşturulan hediyelerden özellikle padişah çadırının zaferle sonuçlanmış seferleri ve fetihler yapmış olan büyük sultanları çağrıştırdığından simgesel bir yeri vardı.⁴⁷

8 Haziran 1682'de II. Viyana Kuşatması öncesinde savaşa engel olmak maksadıyla gelen Avusturya elçisinin padişaha sunduğu hediyelerin başında Avrupa'da yeni icat edilmiş olan sarkaçlı (pandül) saatler yer almaktadır. Saatlerden biri boğa zarflı kule resimli sarkaçlı büyük saat, diğeri üçayaklı resimli ve aynalı, sarkaçlı kalkan saat ve diğeri gümüş aynalı, aylı günlü, küreli, sarkaçlı saatti. Ayrıca hediyelerin arasında dört büyük gümüş şamdan da bulunmaktaydı.⁴⁸

1699 Karlofça Antlaşması şeref hediyelerinin artık anlamını yitirdiği ilk antlaşma olarak dikkat çeker. Nitekim İmparator tarafından sultana yılda bir kez gönderilen ve Osmanlı Devleti'nin vergi, Viyana hükümetinin ise hediye adını verdiği ücretin artık ödenmemesi kararlaştırıldı.⁴⁹ 27 Ağustos 1699'da antlaşma sonrası Avusturya İmparatoru'na sütunları tezhipli ve kovanları ve topları yaldızlı, elvan atlas üzerine zerdûz, güneş ve çiçek motifleriyle işlenmiş sayebanıyla birlikte bir otağ, elli iki elmas ile süslü bir sorguç, yüzlerce elmas ve yüzlerce yakut ile süslü mineli altın raht, bir alınlık, bir enselik, zümrüt ve yakut ile süslü mineli haydari başka bir at takımı, şemame amber, üç yüz nafe-i misk, yirmi panzehir, dört adet nakışlı büyük İran halısı, on beş adet nakışlı Uşak seccadesi, on iki at, gümüş zincirli iki pars gibi hediyeler gönderildi.⁵⁰ Avusturya İmparatoru ise elçisi aracılığı ile 1700'de iki yüz bin filorin değerinde bir yaldızlı iki gümüş sini, gümüş iki büyük leğen, gümüş ızgara takımı, on iki büyük gümüş şamdan, altı adet aynalı gümüş asma şamdan, iki adet yaldızlı gümüş leğen ve ibrik on iki adet içleri yaldızlı gümüş şerbet kâsesi, altı adet içleri yaldızlı gümüş sürahi, büyük gümüş tabla, altı gümüş çiçeklik, iki adet gümüş buhurdan, iki adet altın ve gümüşle süslenmiş kafuri yemek iskemlesi, Frengîdibâ ve gümüş tavla, İngiliz işi çekmece saati, top saat, gümüş küçük çekmece saati, iki adet altın ve gümüşle işlenmiş büyük

44 Karl Tebly, *Dersaadet'te Avusturya Sefirleri*, 37.

45 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.6, 141.

46 Karl Tebl, *Dersaadet'te Avusturya Sefirleri*, 8.

47 Açıkgöz, "Osmanlı-Avusturya İlişkilerinden Bir Kesit: Amaç Barış-Araç Hediye (XVII. Yüzyıl)", 905.

48 Açıkgöz, 219.

49 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.6, 593.

50 Anonim *Osmanlı Tarihi (1099-1116/ 1688-1704)*, haz. Abdülkadir Özcan, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000), 139; Güzin Özen Yılmaz, *Elçiye Zeval Olmaz 16.-18. Yüzyıllarda Osmanlı'da Yabancı Elçiler*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2014), 90-91.

duvar saati gibi hediyeler göndermiştir.⁵¹ Elçinin dönüşünde kendisine refakat eden Yusuf Çavuş tarafından hilat giydirilip Osmanlı teşrifat kuralları gereğince elçinin krala götürmesi için Sultan II. Mustafa ve sadrazam Amcazade Hüseyin Paşa tarafından iki nâme-i hümayun ile değerli hediyeler verildi.⁵² Bu şekilde Osmanlı Devleti tarafından Viyana'ya gönderilen İbrahim Paşa ve Avusturya tarafından gelen Nemçe elçisinin ihtiyaçları için toplamda 800.000 akçe harcandı. Bu durum Osmanlı Devleti'nin Nemçe elçisine verdiği önem kadar Avusturya'nın siyasi pozisyonunun Osmanlıya göre daha iyi olması ile açıklanabilir.⁵³

3. XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya İlişkilerinde Hediyeleşme Geleneği

III. Selim'e kadarki dönemde Osmanlı Devleti yakınındaki devletlerle ad-hoc⁵⁴ şeklinde diplomatik bir münasebet içindeydi. Buna göre, Osmanlı tarafı Avrupa saraylarında sürekli diplomatik temsilcilikler bulundurmuyordu. Böyle bir durumun oluşmasında devletin siyasi ve ticari özellikleri gereği bu tarz görevlilerin varlığının zorunlu olmaması etkiliydi. Nitekim Osmanlı Devleti, sadece gerekli gördüğü durumlarda Avrupa'ya geçici elçiler göndermekle yetiniyordu. Dolayısıyla bu tip elçilerin sorumlulukları sıklıkla, tahta yeni çıkan sultanın geçişini bildirmek, barış antlaşmalarının onayını sunmak, sultanın mektuplarını iletmek, barış ya da ateşkes görüşmesinde bulunmak, sınır meseleleri ile ilgili görüşmelerde bulunmak ve dostça ilişkiler geliştirmekten ibaretti. Bununla birlikte Osmanlı temsilcilerinin bir başka görevi de Avrupa saraylarına Osmanlı'nın haşmet ve kudretini göstermekti.⁵⁵

XVIII. yüzyılda değişen diplomasi anlayışına paralel düzeyde Avusturya ile üç antlaşmaya imza atan Osmanlı Devleti 1718 Pasarofça Antlaşması ile karşılıklılık ilkesinin uygulanmasıyla tek taraflı diplomasiden giderek uzaklaştı. 1739 Belgrad Antlaşması'na gelindiğinde Osmanlı-Avusturya ilişkilerinin seyri dostane bir hüviyete bürünerek iki devlet arasında karşılıklı elçiler gönderilmek suretiyle mevcut durum korunmaya çalışıldı. Dönemin son antlaşması olan Zıstovi de ise değişen dengeler ve yıllarca süren karmaşık rekabette Belgrad Antlaşması ile gelen sükûnet döneminin devamına gayret gösterildi. Bunu sağlamak için en büyük görev yine elçilere düştü. Karşılıklı elçiler gerek barış ortamının korumasında gerekse devletin şan ve ihtişamının karşı tarafa yansıtılmasında özel bir çaba sarfettiler. Çalışmada iki devlet arasındaki diplomatik ilişkilerin göze hitap eden aşaması olan hediyeleşme geleneğinin geçen zaman içinde dengelerdeki değişime ne ölçüde yansıdığının yanı sıra her iki taraf için de taşıdığı anlam üzerinde durulmuştur.

51 Açıkgoz, s.221; Anonim Osmanlı Tarihi, 141.

52 Uğur Kurtaran, “ Karlofça Antlaşması'ndan Sonra İstanbul'a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlandığı ve Yapılan Harcamalar”, *TAD*, C.37, S. 63, 2018,359.

53 Kurtaran, “Karlofça Antlaşması'ndan Sonra İstanbul'a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlandığı ve Yapılan Harcamalar”, 361.

54 Ad hoc, “amaca özel, niyete mahsus” manasına gelen Latince kökenli bir kelimedir. Bir soruna yönelik geçici bir çözümü anlatmak için kullanılmaktadır. Ahmet Yavuzhan Erdem, *Osmanlı Diplomasisinin Modernleşmesinde Tanzimat Dönemi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara (2010), 1; *Ad hoc diplomasi* aynı zamanda özel bir amaçla belirli bir süre için dış ülkelere gönderilen kişiler ya da kurullar vasıtasıyla yürütülen diplomasi yöntemidir. Bkz. Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, (Ankara: Ümit Yayıncılık, 1995), 92-96.

55 Ahmet Büyükkaksoy, “Alman Seyyah Karl Ludwig VonPöllnitz'in Gözünden Dâyezâde İbrahim Paşa'nın Viyana Elçiliği”, *Harp ve Sulh300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*, , (İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, 2019),133.

3.1. 1718 Pasarofça Antlaşması Sonrası Hediyeleşme

Pasarofça Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılda imzaladığı ilk resmi antlaşma olması ve Osmanlı diplomasisi ile dış politikasının değişimini yansıtmaları dolayısıyla Osmanlı-Avusturya ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir. Bu antlaşmayla 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonraki istirdat siyasetinden vazgeçilerek mevcut durum korunmaya çalışılmıştır.⁵⁶ Gerekli temaslar kurularak barış antlaşmasının imza töreni için kararlaştırılan tarih geldiğinde ise sultan bu antlaşmayı imzalayacak yetkili olarak İbrahim Paşa'yı seçti. Bunun için İbrahim Paşa'nın rütbesini Rumeli Beylerbeyi payesine yükseltti. Viyana'da görülmemiş bir şekilde temsil edilmek istenen sultan, bu maksatla imparatorluk hazinesinden birçok eşyanın satın alınarak götürülmesini istedi.⁵⁷ Elçiye İmparatora sunması için kabzası irili ufaklı iki yüz elmasla bezeli hançer, altın bir zincirle ve yakut, inci ve zümrütle işlenmiş bir ok muhafazası, yedi koşum takımı, yedi gem suluğu verildi. Üç çift üzengi ve baştanbaşa gümüş olan bu takımların yanında yedi silah takımı, altın işlemeli yedi kadife eğer takımı aynı kumaştan ve altın işlemeli hâşâ⁵⁸ ve daha az değerinde birkaç koşum takımı da hediyeler arasındadır. Elçiye, iki sütunla tutturulan iki büyük tören otağı, iki geçitli diğer iki çadır, dairevi biçimde bir büyük çadır, bir gölgelik, halıları ve yastıklarıyla birlikte verildi. Ayrıca yol masraflarını karşılamak üzere sultan elçiye otuz beş bin kuruş ihsan ederken yetmiş beş bin kuruş da avans olarak ödendi. Sultan'ın elçiyi imparatora sunmak üzere görevlendirdiği çok sayıdaki hediye o zamana kadar gönderilenler içinde bir Avrupa devleti hükümdarına sunduklarının en ihtişamlıları olmalarına bilhassa dikkat edildi.⁵⁹ Hazırlıklar böylece tamamlandıktan sonra Dâyezâde İbrahim Paşa büyük hediyelerle birlikte Pasarofça Antlaşması'nın onayını Viyana'daki imparatorluk hükûmetine götürmek üzere yola çıktı. Niş'e ulaştıktan sonra Avusturya elçisi Kont Virmond'un⁶⁰ gelmesini bekleyen İbrahim Paşa Avusturya elçisiyle sınıra yakın bir yerde mübadele edilerek resmi ziyaretlerine başladı.⁶¹ Söz konusu ziyaretlerin önemli anlarından birini de elçilerin yanlarında getirdikleri hediyeleri sundukları merasim anları oluşturmaktadır. Aşağıdaki tablolarda iki taraf elçisinin götürdüğü hediyelerin listesi ve kimlere sunulduğuna dair bilgiler yer almaktadır.

56 Kurtaran, 201.

57 Antlaşmanın on yedinci maddesinde belirtildiği üzere: “İşbu musalâhâ ve muvada'â ve dostluk ve meveddetin mabeynde istihkâm ve istikrârı için tarafeynden büyük ilçiler ta'yîn ve irsâl olunub vardıklarında ve geldiklerinde merâsim-i mu'âmele ile i'zâz ve ikrâm ve istikbâl ve teşyî olunalar ve dostluk nişânesi için hüsn-i ihtiyâre tâlik her tarafın şânına lâyık hedâyâ ile büyük ilçileri hareket günü mabeynde haberleşilüb işbû gelecek Mart ayının nevrûz-ı firûzunda çıkıp sınır başında mu'tâd-ı kadîm üzere mübâdele olunub ve tarafeyne nâfi ve dostluğa muvâfık olan ahvâli murâd olduğu üzere âsitânelere arz ve i'lâm itmeleri câ'iz ola”. Kurtaran, 200.

58 Uzun ve saçaklı eyer örtüsüdür. Özellikle sırmalı paftalarla işlenmiş olanlarına bu ad verilir. Dingec, 5.

59 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.7, 253-254.

60 Damian Hugo Von Virmont, Güney Ren Bölgesi'nden soylu bir kimsedir. 1717'de Prens Eugen tarafından Osmanlılarla Avusturya arasında yirmi beş yıllık bir barışı sağlaması düşünülen Pasarofça'da müzakere etmek üzere imparatorun tam yetki ile görevlendirdiği üç kişiden biridir. Hüseyin Onur Ercan, “Pasarofça Antlaşması'nı Mübâdele İçin İstanbul'a Gelen Büyükelçi Damian Hugo Von Virmont'un Raporu Hakkında”, *Harp ve Sulh 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*, (İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, 2019), 141.

61 Ahmet Büyükkaksoy, “Alman Seyyah Karl Ludwig VonPöllnitz'in Gözünden Dâyezâde İbrahim Paşa'nın Viyana Elçiliği”, *Harp ve Sulh300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*, (İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları 2019), 133.

Tablo 1. İbrahim Paşa'nın Avusturya İmparatoruna götürdüğü hediyeler.⁶²

Hediyenin Türü	Sayısı	Özelliği
Çadır	1	İki tarafı işlemeli, direkleri sedef kakmalı, kazıkları altın ve tokmakları som gümüş on sekiz bölümden oluşan portakal rengi
Acem örtüsü	2 yük	-
Yastık	2	Mavi renkli kılıflı
Yastık	4	İstanbul satenli
Parmaklık	2 çift	Sedef kakmalı
Yatak	2	Ceviz dört tokmaklı
Tabanca	3 çift	Elmaslarla süslü
Sorguç	1	Balıkçıl kuşundan yapılma
Koşu takımları		Altın dört yüz doksan dört elmas taşla süslü
Zincir	1	Yılan şeklinde ve yüz elli beş elmas ve on beş yakutla süslenmiş bir zincir
Kordela	1	Altın
Üzengiler	-	Altın yaldızlı gümüş yirmi elmas ve yüz altmış yakutlu süslü
Kantarma takımı		Gümüş
Kolon	1	Halkasıyla birlikte gümüş
Suluk zinciri	1	Gümüş
Eyer yastığı	2	Altın işlemeli kadife
Eyer	1	Seksen sekiz zümrüt, seksen sekiz elmasla süslü
Kolon	1	Gümüş
Hâşâ	1	İstanbul gümüşü telinden dokunmuş, som sarı sırma işlemeli
Eyer örtüsü	1	Saten astarlı ve altın tellerle üç gül işlemeli, beyaz ve sarı işlemeli, astarlı
Hâşâlar		İki yüz yetmiş yakut, üç yüz otuz dört zümrütle süslü divan
Dizgin başlığı		Elli sekiz yakut ve otuz sekiz zümrüt işlemeli
Enselik	1	On dört yakut ve yirmi üç zümrütle süslü, temel tarafı beyaz ve mavi mine ile işlenmiş altın
Ağızlık	1	Elli iki elmas ve yakutla süslü altın
Başlık	1	Sarı işlemeli inciler ve zümrütlerle süslü zengin kumaşlı
Zincir	1	Altın yaldızlı gümüş
Kolon	1	Altın yaldızlı
Kolon	1	Üç altın halkasıyla altın
Dizgin	1	Düğmesi ve kıvrımları altın yaldızlı gümüş

Tablo 2. Virmont'un elçiliğinde Osmanlı Devleti'ne sultan için teslim edilen hediyeler.⁶³

Hediyenin Türü	Sayısı	Özelliği
Ayna	2	Gümüş çerçeve içinde ve yetmiş altı pus yüksekliğinde
Avize	2	On iki kollu kristal
Avize	24	Diğer kollu
Masa rafı	1	Dört küre üzerinde duran
Masa ve sehpa	6	Tek ayaklı
Şömine parmaklığı	1	-
Kab	1	Meşrubatın soğutulması için

62 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.7, 521-522.

63 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.7, 523.

Çiçek sulayıcı	2	Havuzlarıyla birlikte
Küçük şişe	6	Zincirleriyle birlikte
Çiçek kapları	-	Gümüş ve ya gümüş üzerine altın yaldızlı
Buhurdanlar	-	Gümüş ve ya gümüş üzerine altın yaldızlı
Kahve takımı	1	Gümüş ve ya gümüş üzerine altın yaldızlı
Tatlı takımı	-	On iki tabaklı
Saat	2	Gümüş ve ya gümüş üzerine altın yaldızlı
Ayna	2	Altmış pusdan yüksek altın çerçeveli
Kumaş	2 parça	Müstesna
Çalar saat	1	-
Saat	1	Kırmızı mermer sütunlar üzerinde duran

Tablo 3. Virmont'un elçiliğinde Osmanlı Devleti'ne valide sultan için teslim edilen hediyeler.⁶⁴

Hediyenin Türü	Sayısı	Özellği
Ayna	2	Elli pus yüksekliğinde
Saat	2	Gümüş
Sepet	2	Gümüş
Çiçek vazosu	2	Biri kapaklı
Kahve masası ve fincanları	1	-

Tablo 4. Virmont'un elçiliğinde Osmanlı Devleti'ne devlet görevlileri için teslim edilen hediyeler.⁶⁵

Hediyenin Türü	Sayısı	Özellği
Çiçek sulama kovası	2	Mermer havuzuyla birlikte büyük
Meşrubat soğutucu	1	-
Masa	2	Tek ayaklı
Bardak	2	İşlenmiş gümüşten
Cezve	2	Gümüş işlemeli
Sepet	1	Gümüş işli
Şerbet takımı	1	-
Saat	2	Altın yaldızlı büyük
Saat	1	Muhafazalı
Mürekkep hokkası	1	Mermer
Avize	4	Gümüş kollu
Kahve takımı		
Sepet	1	Kenarları altın yaldızlı gümüş
Saat	2	-
Şerbet takımı	2	-

⁶⁴ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.7, 523-524.

⁶⁵ Virmont, veziriâzam, reiseferdi, şeyhülislâm, ikinci vezir, üçüncü vezir, Niş valisi valinin kâhyası gibi görevliler için tablodaki hediyeleri getirmiştir. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.7, 523-524.

Çiçek sulayıcı	2	Havuzuyla birlikte süzgeçli
Şerbet takımı		Yarısı altın yaldızlı
Cep saati	3	Gümüş
Konsol saati	2	-
Çiçek sulama kovası	1	Havuzuyla birlikte
Tabak	2	Gümüş
Çiçek sulama kovası	1	Havuzuyla birlikte büyük gümüş
Şişe	2	Gümüş
Cezve	2	-
Şerbet takımı		Yaldızlı
Konsol saati	2	Gümüş

3.2. 1739 Belgrad Antlaşması Sonrası Hediyeleşme

1739 Belgrad Antlaşması, Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki 1736'dan beri süren savaşları sona erdirdi. Böylelikle iki devlet arasında uzun yıllar sürecektir barış dönemini başlatmış oldu. Antlaşmadan sonra barış sürecinin temini ve devamı için 1740 yılında Cânibi Ali Efendi Viyana'ya gönderildi. Avusturya tarafı ise büyükelçi payesiyle Anton Korfiz Graf Ulefeld'i İstanbul'a gönderdi.⁶⁶ Canibi Ali Paşa, beylerbeylik payesi verilerek Belgrad Antlaşması'nın karara bağlanmasını görüşmek üzere tayin edildi.⁶⁷ Avusturya temsilcisi Ulefeld ise, 1739 Belgrad Antlaşması'nın tasdiknamesini Osmanlı hükûmetine teslim etmek ve ülkelerindeki taht değişikliğini Osmanlı Devleti'ne bildirmekle görevlendirildi.⁶⁸ Belgrad Antlaşması'nın yirminci maddesinde elçiler ile ilgili yer alan ibarede iki tarafın karşılıklı büyükelçiler göndererek bu elçilerin mütad üzere ağırlanması ve iki tarafın da şanlarına layık bir şekilde hediye sunması istenmiştir.⁶⁹

Canibi Ali Paşa, görevi tebliğ edildikten sonra âdet olduğu üzere Avusturya İmparatoru'na gönderilecek hediyelerin temini için hazırlıklara başlandı. Bu iş için görevlendirilen Başbakanlık Abdi Ağa tarafından temin edilemeyen hediyelerin bir kısmının değerine mahsuben Canibi Ali Paşa'ya iki bin kuruş verildi. Canibi Ali Paşa'nın bu görev esansında Avusturya İmparatoruna götürdüğü hediyeler ve miktarları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

-
- 66 Uğur Kurtaran, "Heinrich Christoph Freiherr Von Penkler'in İstanbul Elçiliği ve Faaliyetleri", *Cappadocia Journal Of History and Social Sciences*, sy10, (2018): 226-227.
- 67 Tahir Sevinç, *Emni Mehmed Paşa ve Canibi Ali Paşa'nın Rusya ve Avusturya'ya Sefaret Hazırlık ve Yolculukları (1739-1741) (Osmanlı Arşiv Kaynaklarına Göre)*, (Ankara: Gece Akademisi, 2019), 47-48.
- 68 Nurgül Bozkurt, *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Avusturya Münasebetleri (1740-1788)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Isparta (2000), 84-85.
- 69 Antlaşmanın yirminci maddesinde belirtildiği üzere; "İşbu musâlahâ ve muvâdâ'â ve dostluk ve mevâddın istihkâm ve istikrârı için tarafeynde büyük ilçiler ta'yîn ve irsâl olunub vardıklarında ve geldiklerinde merâsim-i mu'tâd üzere hüsn-i mu'âmele ile i'zâz ve ikrâm ve istikbâl ve teşyî olunalar ve dostluk nişânesi için hüsn-i ihtiyâre ta'lik olunub her tarafın şânına lââyık hedâyâ ile büyük ilçilerin hareketi günü mabeynde mukaddem haberleşilüb inşâallahû te'âlâ mâh-ı niyârda Belgrad hudûdunda tarafeynden ri'âyet olunan resm-i kadîm üzere mübâdele olunub âsitânelere vüsûllerinde tarafeyne nâfi ve dostluğa muvâfık olan ahvâli murâd olunduğu üzere arz ve i'lâm itmeleri câ'iz ola". Kurtaran,310.

Tablo 5. Canibi Ali Paşa'nın Avusturya İmparatoru'na götürdüğü hediyeler.⁷⁰

Hediyenin Türü	Sayısı	Özelliği
Altın hançer	1	Doksan iki elmas, on iki yakut ile mürsî kabızalı
Altın kılıç	1	Göz kadife yarma yeşim kabızalı yirmi elmas, seksen altı kırmızı yakut ile mürsî
Tir-keş ¹	1	Gümüşkaboralı
Bayrak	5	Sekizkâri sancak
Sancak-ı âli Mushaf-ı şerif	1	Gümüş
Toplu tuğ	1	Gümüş
Çavuş kuşağı	1	Gümüş
Çavuş çevganı	6	Gümüş
Maşatak kuşağı	6	Gümüş
Şatır ğarada ve kemer	10	Gümüş
Kemerraht	6	Gümüş
Reşme	5	Gümüş
Rikâb	7	Gümüş
Çuka kesme ²	3	Sırmalı köhne
Kavanoz kesme	2	Köhne
Kavanoz kesme	2	Dibâ güllü

Ali Paşa'ya Darphane-i Âmire'den tertip edilen gümüşle beraber kuyumcubaşı ağa tarafından bazı hediyeler de temin edildi.⁷¹ Bunun için Ali Paşa'ya on iki bin beş yüz dirhem gümüş; iki yüz on adet sîm düğme Alay çavuşu kuşağı üç adet sîm evgân⁷² havşan altı adet Enderûn çavuşu kuşağı üç çift sîm tuğ tepesi iki çift, sîm raht kırk adet sîm bayrak aynası üç adet sîm satıl adet sîm toka ve halka dört adet sîm akkâm⁷³ bir adet sîm koğa teslim edildi.⁷⁴

1740'ta Avusturya elçisi Kont Ulefeld beraberindeki heyetle İstanbul'a geldi. Elçinin getirdiği hediyeler sultan, valide sultan, yedi kubbe veziri, reisefendi, Nissa seraseri, Bosna valisi Ali Paşa, şeyhülislam gibi görevliler için hazırlandı.⁷⁵ Nitekim hediyeleşmelerin karşılıklılık esası gözetilerek gerçekleştirildiği antlaşmalardan biri olarak da ön plana çıkan Belgrad Antlaşması sonrası Avusturya temsilcisi Ulefeld'in getirdiği hediyelerin listesi ve kimlere sunulduğuna dair bilgiler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

-
- 70 Ayrıca padişah tarafından 6'sı Avusturya İmparatoru'na 4'e başvekil'e, 2'si diğer devlet ricaline olmak üzere toplamda 12 adet tam donanımlı at da hediye edilmiştir; BOA, TS MAD, 02120.0001.00, s. 2'den aktaran Sevinç, 188.
- 71 Söz konusu hediyeler için 13.138 dirhem gümüş kullanılırken, gümüşün her bir dirhemi için 4 akçe ustalık ücretinin yanı sıra yaldızları için de 400,5 kuruş masraf edildi. Sevinç, 193.
- 72 Cirit oyununda atlıların birbirine attıkları değnek, Devellioğlu, 178.
- 73 Çadır mehteri, Devellioğlu, 26.
- 74 BOA, Cevdet Hariciye, 8222'den aktaran Sevinç, 194.
- 75 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.8, 16.

Tablo 6. Kont Ulefeld tarafından Osmanlı Devleti'ne Sultan için teslim edilen hediyeler.⁷⁶

Hediyenin Türü	Sayısı	Özelliği
Boy aynası	2	Yaldızlı çerçeve içinde yetmiş altı pusluk
Avize	-	Gümüş
Konsol	-	Gümüş
Soğutma taşı	-	-
Şişe	6	Altın üzerine gümüş süslemeli
Çiçeklik	6	Gümüş
Tabak altı	1	Gümüş
Buhurdan	2	Gümüş
Vazo ve İbrik	2	Altın üzerine gümüş işlemeli
Kahve cezvesi	2	Gümüş
Çok küçük cezve	2	Gümüş
Cezve	1	Altın üzerine gümüş işlemeli
Ocak ızgarası	2	Gümüş
Güğümlü	1	Gümüş
Reçel kabı	1	Gümüş
Konsol saati	2	Altın
Saat	1	On oyun havası çalan
Saat	1	Dört oyun havası çalan
Zengin kumaş	-	On iki parça
Ayna	2	Altmış pus yüksekliğinde cam çerçeveli
Avize	-	Birçok
Avize	-	On iki kollu cam

Tablo 7. Kont Ulefeld tarafından Osmanlı Devleti'ne Valide Sultan için teslim edilen hediyeler.⁷⁷

Hediyenin Türü	Sayısı	Özelliği
Saat	1	Gümüş işli
Kahve masası	1	Gümüş
Çiçeklik	2	Gümüş
Cezve	2	-
Fincan		On iki parça altın üzerine gümüş işlemeli
Tepsi	1	Gümüş işlemeli
Ayna	2	Eller dört pus yüksekliğinde cam çerçeveleriyle

76 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.8, 199-200.

77 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.8, 199-200.

Tablo 8.Kont Ulefeld tarafından Osmanlı Devleti'ne devlet görevlileri için teslim edilen hediyeler.⁷⁸

Hediyenin Türü	Sayısı	Özelliği
Vazo ve İbrik	1	Altın üzerine gümüş işlemeli
Soğutucu buzluk	-	Gümüş
Fincan	1	Gümüş işlemeli
Tabak	6	Gümüş
Çiçek sepeti	1	Gümüş
Cezve	2	Gümüş
Küçük masa	2	-
Büyük saat	2	-
Konsol saati	1	İşlemeli
Şişe	2	Gümüş
Cezve	2	Küçük
Tabak	6	Gümüş
Çay fincanı	3	İşlemeli
Büyük duvar saati	2	Gümüş işlemeli
Cep saati	2	-
Leğen ve ibrik	5	Gümüş
Tabak	15	-
Duvar saati	2	-
Kâse	4	-
Duvar saati	-	Siyah renkte
Yazı masası	1	Çekmeceleri bulunan altın üzerine gümüş işlemeli
Avize	-	Dört kollu gümüş
Cezve	-	
Saat	1	İşlemeli muhafazalı
Sepet	1	Kulpu altın üzerine gümüş işlemeli gümüş
Büyük saat	1	Altın üzerine gümüş işlemeli
Saat	1	Altın üzerine gümüş işlemeli

Avusturya büyükelçisine ülkesine gönderilirken kendisine ve maiyetine bir adet sof samur kürk, bir adet rumî esp (at), sîm yaldızlı kemer-raht bir çift sîm yaldızlı rikab ve sîm yaldızlı resim bir adet kapnuz üzerine işleme mor kesme bir adet sîm zıbun bir adet kadife pekteimli koşum bir adet sîm ğarada sırmalı debkuz bir adet yedekkeş el çuka postere yedek bir adet at gömleği kürk kabı için çuka ve verildi.⁷⁹

Sultan I. Mahmud, 1739 Belgrad Antlaşmalarıyla Avusturya ve Rusya savaşlarına son vermesinin ardından, babası VI. Karl'ın ölümüyle karşılaştığı tepkiler neticesinde topraklarının bir kısmını kaybeden Maria Theresia ile iyi ilişkilerde bulunmayı tercih etti. Bu nedenle Osmanlı

78 Ulefeld yanında kime verileceği belirlenmemiş hediyeler de getirmişti. Bunlar; gümüş bir kâse; gümüş cezve, iki komposto kâsesi, iki küçük tabak, iki buzluk, altın yaldızlı bir leğen ve ibrik, bir şekerlik ve kaşığı, Paris'te imal edilmiş iki çanak, iki altın saat, on beş gümüş saat, köstekli ve ya kösteksiz, iki gümüş çiçeklik, iki avize, diğer kollu iki avizedir; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.8, 199-200.

79 BOA, D.BŞM, 2435,s.3'ten aktaran Sevinç, 197.

Devleti tarafsız kalmayı menfaatlerinin bir gereği olarak görmüştür. Bu dostluğa binaen Maria Theresia zaman zaman İstanbul'a elçiler ve hediyeler yollayarak iyi ilişkilerin devamına katkıda bulundu.⁸⁰ Bu maksatla 1742 yılında Ulefeld'in görevinin sona ermesinin ardından Heinrich Christoph Freiherr von Penkler⁸¹ Avusturya'nın İstanbul elçiliğine atanmıştır.⁸² Penkler, 1747'de Franz Stephan'ın cülusunu tebliğ için fevkalade elçi olarak görevlendirildiği gibi Belgrad Barışı'nın teyit ve temdidini gerçekleştirmekle de görevlendirilmiştir.⁸³ Avusturya elçisi bu arzusuna nail olarak antlaşmanın Osmanlı Devleti tarafından süresiz olarak uzatılmasını sağladı. Osmanlı Devleti tarafından ise tasdik olunan antlaşmanın tüm hükümlerini gözden geçirdikten sonra mütad olmadığı halde bir elçi gönderilmesine karar verildi.⁸⁴ Bu göreve, normal şartlarda büyükelçilere verilen bir pâyeye olan ve ilk defa bir orta elçiye bahşedilen nişancılık pâyesi ile Mustafa Hattî Efendi atandı. Seksen iki kişilik bir sefaret heyetiyle Viyana'ya gönderilen Hattî Efendi ilk kez imparator ve imparatoriçeye hitaben yazılmış iki adet nâme-i hümayûn, antlaşma metninin tasdiknamesi, Abdullah Paşa'nın, imparator, imparatoriçe ve başbakan Harrach'a gönderdiği mektuplar ile son derece zengin hediyeler götürmekteydi. Elçinin götürdüğü hediyelerin bol ve son derece kıymetli olmasının dışında elçiye verilen pâyenin alışlagelmiş olandan yüksek olması, Osmanlı Devleti'nin bu barışa gösterdiği önem ve özeni ortaya koymaktadır. Bu sefaret, Avusturya tarafından da aynı özen ve duyarlılıkla karşılık buldu.⁸⁵ Mustafa Hattî Efendi, hazırlıklarını tamamlayarak görevini ifa etmek üzere değeri 250-300 kese para tutan hediyelerle⁸⁶ Viyana'ya hareket etti. Elçinin görevi, Almanya İmparatoru olan I. Francois'i tebrik etmektir. Bu maksatla Avusturya'ya giden Mustafa Hattî Efendi, imparatoriçeye verilmek üzere yirmi iki hediye götürüyordu.⁸⁷ Aşağıdaki tablolarda Mustafa Hattî Efendi'nin sunduğu hediyelerin nitelikleri ve kimlere sunulduğuna dair bilgiler

-
- 80 Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992), 92.
- 81 Osmanlı Devleti'nde Avusturya temsilcisidir. 1719 yılında Dil oğlanı olarak geldiği İstanbul'da 1727 yılına kadar kalmıştır. 1746'dan itibaren orta elçi olarak tayin olunmuş ve Belgrad Antlaşması'nı yenileme müzakerelerini yürütmekle görevlendirilmiştir, Mustafa Hattî Efendi, *Viyana Sefâretnâmesi*, (Haz. Ali İbrahim Savaş), (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999), 18.
- 82 Uğur Kurtaran, *Sultan Birinci Mahmud 1730-1754*, (Ankara: Altınordu Yayınları, 2018), 448.
- 83 Penkler'in Devlet-i Aliyye ile olan barışın teyidi ve temdidi maksadıyla görevlendirildiğine dair takrir için BOA. C.HR. 9323.
- 84 Hakan Karagöz, *Habsburg Gözüyle Bir Osmanlı Elçisi: Mustafa Hattî Efendi'nin Viyana Günleri (1748)*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2014), 13.
- 85 Savaş, 10.
- 86 Hattî Mustafa Efendi'nin sefaretinde yer alan hediye listesi: "Çasara olan hedâyâ-yı hümayûn: mücevher ve murassa` raht u bisâtla donatılmış esb; yelegen-dest esbân, dokuz re's; mücevher ve murassa` mec bir aded; mücevher sorgûc-ı hümayûn, bir aded; hünkârî şâlî sûf donluk, dört aded; ağır acem dibâsı, dört top; İstanbul-kârîdimi dibâsı, dört top çiçekli İstanbul dibâsı, dört top; işleme şâl-i Hindî, dört top; beyaz telli çiçekli Hindî potdâr, bir; gözi som çiçekli Hind şâlî potdâr; bir küt'a; yeşil ve al çubuklu telli şâl-bend potdâr, bir aded; siyah tamgalı çubuklu şâlbend potdâr, bir gümüş Sevâyî, bir top; som zerî, bir top; İstanbul potdârî beş takım; göz fistikî çubuklu kemhâb, bir top; taraklı şehâmethânî, bir top; altunbaş hünkârî destâr, yüz aded; Cezâyîr-kârî ihrâm, dört aded; seccâde-i Uşşâk, dört aded; kalîçe-i Acem, iki aded; memlû ıtırşâhî şişe, bir aded çasariçeye olan hedâyâ-yı hümayûn: Mücevher ve murassa` kuşak, bir aded; altun elmas-kârî çelenk, bir aded; ıtırşâhî memlû şişe, bir aded; Acem ve İstanbul dibâları, on iki aded; işleme ağır şâl, iki aded; gümüş ağır (...), bir aded; düz şâl, bir aded potdâr-ı Hindî, iki aded; kârâne işi germsûd, bir aded; zer'i halka, bir aded; Sevâyî, bir aded; beldâr, bir aded; elvân İstanbul-kârîpûtedârî, beş küt'a; elvân çiçekli kemhâb takım, iki aded; âlü'ldestâr ve elvân altunbaş, yetmiş aded; şâl-i hünkârî, dört top; seccâde-i Uşşâk, dört aded; Sevay-kârî ihrâm, dört aded", Savaş, 52.
- 87 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.8, 102.

mevcuttur.

Tablo 9. Hattı Mustafa Efendi tarafından İmparatoriçe için teslim edilen hediyeler.⁸⁸

Hediyenin Türü	Sayısı	Özellği
Çelenk	1 kıta	Ortası bir kebir elmas etrafı on sekiz vasat ve sagir elmas ve dört çelenki vasat ve sagir otuz bir elmasla murassa' çelenk uçları dört vasat elmas __ taşhaneleri mine kâri mişenk? zemini kakum kakma zahri? olub mine kâri altun elmas ile murassa altun çelenk (Tahmini 6. 500 kuruş)
Altın kuşak	1 kıta	Ortaları bir kebir gül yakut ve etrafları iki yüz altmış vasatca ve sagir elmas ve on dört kırmızı yakut ile murassa' çengal? üstü? bir gül yakut yirmi altı elmas ve zümrüt kırmızı yakut ile müzayyen zemini kakum kakma taşhaneleri mişenk? Sembir? Güllü şemşe? (Tahmini 7070 kuruş)
Toka	-	Gümüş __ üzere __ kâri(13 zirâ' ³ tahmini 370 kuruş)
Şal Toka	1	Süzenkâri __ siyah (9,5 zirâ' tahmini 237,5 kuruş)
Şal toka	1	Süzenkâri? şükûfeli kelkûni? (8,5 zirâ' tahmini 212,5 kuruş)
Şal toka	1	Güllü kelkuni? düz şal (16 zirâ' tahmini 160 kuruş)
Toka	1	Zemini mor telli potdar? (Tahmini 155 kuruş.)
Toka	1	Al ve gözü telli şal potdar? (Tahmini 110 kuruş)
Toka	1	__ telli çiçekli kârhane kari germsud? (Tahmini 60 kuruş)
Toka	1	Som __ gözü __ (Tahmini 155 kuruş)
Toka	1	Kelkuni? çiçekli __ kârhane germsud?1 (Tahmini 110 kuruş)
Toka	2	Elvan çubuklu hindi beldar (Tahmini 120 kuruş)
Toka	1	Al ve gözü telli şal kârhane germsud? 1 (Tahmini 110 kuruş)
Toka	1	__ telli çiçekli potdar? (Tahmini 60 kuruş)
Toka	1	Som çubuklu gözü __ 1 (Tahmini 155 kuruş)
Toka	1	Kelkuni? çiçekli __ kârhane germsud? (Tahmini 110 kuruş)
Toka	2	Elvan çubuklu hindi beldar__ (Tahmini 120 kuruş)
Toka	5	Elvan __ İstanbul-kâri(Tahmini 1000 kuruş)
Toka	2	Elvan çubuklu kemhab? potdar? (Tahmini 80 kuruş)
Diba-yı Acem	4 top	Zemini som elvan çiçekli sarı ve beyaz__ __ (Tahmini 2000 kuruş)
Diba	4 top	Klabtanlı elvan çiçekli İstanbul dibası__ (Tahmini 280 kuruş)
Diba	4 top	Ağır İstanbul _dibası__ (Tahmini 500 kuruş)
Şal-ı som	7 top	Âlü'l-âl elvan (Tahmini 820 kuruş)
Destâr		Altunbaş hünkâri (Tahmini 540+390= 930 kuruş)
Seccade	4 kıta	Münakkaş Uşaki__ (Tahmini 100 kuruş)
İhram	2+2=4 kıta	Elvan Cezayir kâri(Tahmini 120 kuruş)
-	1 kıta	__ (Tahmini 200 kuruş __)

Tablo 10. Mustafa Hattî Efendi tarafından Avusturya İmparatoru için teslim edilen hediyeler.⁸⁹

Hediyein Türü	Sayısı	Özellği
Meç ⁴	1	Kabza düğmesinde bir gök yakut bulunan kabzası kırk beş elmas ve on beş yakutla bezeli, kabzanın alt tarafında yirmi dört elmas ve üç yakut bulunan tablası yüz dört elmas ve on iki yakut süslü ağız tarafında kırk üç elmas ve iki yakutlu
Sorguç	1	Kutusu erguvan rengi ve dört altın ve inci dizilerinden püsküllü balıkcıl kuşu tüyünden üçlü Sorgucun ortasında dörtgen şeklinde bir zümrüt, üç sıra laal yakutla çevrelenmiş ve bu sıralarda sekiz büyük ve yetmiş dokuz orta ve küçük elmastan yapılma olup üzerinde rengârenk, minekârî binişler vardı.
Sorguç	1	Zengin bir kumaşla kaplı muhafaza içinde sarı renkli
Tam koşum takımı	1	Çeşitli kısımları olarak, alınlık, başlık, göğüslük beş yüz kırk bir elmasla bezeliyken sinebendde ise büyük bir elmasla beş yüz kırk dört küçük elmastan oluşmuştu.
Üzengiler	-	Altından bir at burunluğu; yeşil, beyaz ve pembe minekârî işlenmiş ve ortalarında bir yakut bulunan kırk iki küçük ve orta elmasla süslü
Üzengiler.		İki tarafı yüz yetmiş altı elmas, yüz yakut ve sekiz zümrülle süslü
At başlığı	1	Ek yerleri som gümüş
Kolan	1	
Kılıç		Ek yerleri gümüşten yüz kırk iki elmas ve yüz taraflarında ayrıca on dört zümrülle ve bunların üzerine oturtulduğu yeşil, beyaz ve pembe minekârî zemin ile işlenmiş
Eyer	1	Ön tarafı, etrafı sekiz elmasla çevrelenmiş bir elmasla, bir yakut ve minekârî işle süslü; arka yüzünde bir yakut ve sekiz elmas, bir gök yakut görülen, örtüsü erguvan rengi ve işlemeli
Eyer örtüsü	1	Yüz on beş zümrüt ve elmasla bezeli, sarı saten astarı bulunan menekşe rengi
Hâşâ	1	Altınla işlenmiş yeşil astarlı erguvan rengi
Hâşâ	-	Eyer altına konmak üzere altın sırmayla işlenmiş üç güllü
Suluk zinciri	3	Gümüş
Yular	1	Gümüş
At Dişliği	1	-
Yalak	1	Gümüş
Kuşak	1	Gümüş
Köstek	2	Gümüş
Kispet ⁵	1	İğne işi
Kispet	2	-
At Dizliği	-	İşlemeli
At Dizliği	-	Çiçekli ve erguvan rengi
Kispet	1	Gümüş elyafından dokunmuş
Hind kumaşı	1	İşlemeli ve çiçekli
Hind kumaşı	1	Altın işlemeli
Kumaş	1	Yeşil ve kırmızı çizgili
Kumaş	1	Yeşil ve kırmızı çiçekli
Kumaş	1	Yeşil çizgili
Şam kumaşı	1	Gümüş çiçekli
Beldar kumaş	1	Kırmızı ve yeşil çizgili

89 Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.8, 261-262.

Kumaş	1	Altın çizgili, erguvan renkli taraklı
Kumaş	1	İstanbul mâmulâtı
Kumaş	1	Fıstıkiçi renginde
Kumaş	1	Taraklı Şahamethâne cinsinden
İran Kumaşı	4	Parçalı
Kumaş	4	Çiçekli İstanbul işi
Kumaş	4	Diadiba cinsinden denk kıymetli
Sof Kumaş	4	Çok ince parçalı
Muslin Kumaş	-	Altın çizgili çok ince
Seccade halı	1	Uşak Türkmenleri tarafından dokunmuş
Acem halısı	1	-
Pelerin	3	Kuzey Afrika Berberilerinininki tarzında
Gül yağı	1 kap	-

Mustafa Hattî Efendi, kendisi için tahsis edilen konağa yerleştikten sonra önce başvekil Harrach'ı ziyaret etmiştir. Bir müddet sonra da sırasıyla kayzerin ve imparatoriçenin huzuruna çıkan elçi, Osmanlı padişahının mektuplarını ve hediyelerini Kayzer Franz Stefan'a sunmuştur. Bu esnada hediye olarak götürülen biri mücevherlerle süslü eyerli, yedisi yelkendest ve eşsiz güzellikte atlar da kraliyet seysisine teslim edilmiştir. Başvekilin bu kez kendisine hediye at gönderilmediğinden dolayı sitem etmesi üzerine Hattî Efendi, seçme atlarından birini has ahur hazinesinden kendisine emaneten verilmiş eyer takımlarından biriyle başvekil hediye etmiştir. Ayrıca saray harb şûrası müsteşarına defterdarlarına ve baş tercümanlarına da atlar vermek suretiyle Osmanlı Devleti'nin şanını tamamlamıştır.⁹⁰ Başvekil de elçiye, gümüş bir kabın içinde özel olarak hazırlanan altın zincirleri hediye etti. Bunların majesteleri kayzer tarafından hatıra olarak ihsan edildiğini ifade etti. Elçi hediyeleri memnuniyetle kabul edip kâhyasına teslim etti. Daha sonra başvekil, eliyle birinci masada bulunan ve kayzer tarafından verilen, ikinci masada ise imparatoriçe tarafından verilen gümüş hediyeleri gösterdi. Üçüncü masada ise, başvekilin elçinin kendisine hediye ettiği ata karşılık mukabelede bulunduğu hediyeler yer alıyordu elçi tüm bu hediyeler için şükranlarını sunmak suretiyle hediyeleri kabul etti.⁹¹

Mustafa Hattî Efendi kayzere son resmi kabul ziyaretini yaparak başvekilin huzurunda Osmanlı padişahı ve sadrazamına yazılan mektupları ve verilen hediyeleri teslim alarak 169 gün ikamet ettiği Viyana'dan ayrıldı.⁹² 1748'de İstanbul'a dönen Mustafa Hattî Efendi dönüşünden 3 gün sonra getirdiği nameleri Abdullah Paşa'ya teslim ederek görevini tamamladı.⁹³

3.3. 1791 Zıştovi Antlaşması Sonrası Hediyeleşme

Zıştovi Antlaşması ile Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki savaş durumu sona erdi. Bu antlaşmadan sonra iki devlet arasında yeni bir savaş durumu yaşanmadığı gibi dostluk temelli

90 Karagöz, 20.

91 Karagöz, 73.

92 Karagöz, 21.

93 Unat, 96.

gelişen ilişkiler uzun süreye yayıldı.⁹⁴ Burada dikkat çeken nokta Zıştovi Antlaşması'nda diğer antlaşmalarda olduğu gibi açıkça hediyeleşme ile ilgili bir ibarenin bulunmamasıdır. Bunun yerine antlaşmanın on üçüncü maddesinde tahta geçişle ilgili yapılacak cülus merasimine Roma İmparatoru'nun orta elçi göndermesi ve gelen elçilerin teşrifata uygun bir şekilde karşılanıp ikramda bulunulmasına dair ifadeler yer almaktadır.⁹⁵

III. Selim tarafından Zıştovi Antlaşması sürecinde Avusturya'nın gösterdiği, dostluk ve iyi niyetten duyduğu memnuniyet dolayısıyla Herbert aracılığıyla II. Leopold'a hediye gönderilmesine karar verilmişti. Söz konusu hediyeler göstermekteydi ki Osmanlı Devleti bu anlaşmadan memnun kalmıştı. Memnuniyetini resmi bir nizamla da belirtmek isteyen Osmanlı Devleti antlaşmanın on üçüncü maddesi gereğince, iki devlet arasında dostluğun tesis edilmesi amacıyla tecrübeli devlet adamı Ratib Efendi, orta elçi sıfatıyla Viyana'ya gönderilecekti.⁹⁶ Ratib Efendi'nin görevi iki ülke arasında iyi ilişkiler tesis etmek olduğu gibi Rus savaşı sona erer ermez III. Selim'in uygulamaya koymayı planladığı ıslahatlara destek sağlamak da özel göreviydi.⁹⁷ Ratib Efendi sefaret için atanır atanmaz görevi ile ilgili çalışmalara başladı. Zira genel olarak Avrupa'ya gönderilen elçilerin sergilediği ihtişam ve vakar askeri açıdan rekabet gücünün giderek azaldığı bir dönemde Osmanlı Devleti için büyük önem taşıyordu. Bu durumun diplomasiye yansımaları ise Avrupa devletleriyle yapılan savaşların kaybedilmeye başlamasından itibaren Osmanlı diplomasisinde hâkimiyet ve meşrûiyet sembollerinin, bununla ters orantılı bir şekilde daha da ön plana çıkarılmasına neden oldu.⁹⁸

Avusturya İstanbul elçisi olarak görev yapan Herbert, aynı zamanda Zıştovi'de yürütülen sulh müzakerelerinde de görev almıştı. Avusturya temsilcisi olduğundan dolayı Osmanlı sınırlarına yakın bir konumdaydı. Kısa süre içinde İstanbul'a hareket edecek durumdaydı. Bu nedenle Ratip Efendi'nin de olabilecek en kısa sürede harekete geçmesi gerekiyordu. Zira elçi bu sırada Şumnu'da bulunmaktaydı ve henüz götüreceği hediyeler belirlenmemişti. Bu durumun sıkıntı oluşturma sebebi geleneksel olarak gönderilecek hediyeler ile birlikte nâme-i hümayûnların elçiye İstanbul'da teslim edilmesiydi.⁹⁹ Neticede zamanın kısıtlı olmasından dolayı II. Leopold'a gönderilecek nâme-i hümayûn, hâlâ Şumnu'da bulunan orduda yazılarak Ratip Efendi'ye teslim edilirken bir sureti de İstanbul'a gönderildi. Ayrıca II. Leopold için hazırlanan hediyelerin Şumnu'ya nakli maksadıyla kiralanan üç arabaya üç yüz kuruşluk bir ödeme yapıldı.¹⁰⁰

Leopold'a gönderilecek hediyeler, murassa sorguç ve kemervat takımından oluşup yaklaşık iki yüz yirmi beş bin kuruş değerindeydi. Ancak Herbert'in, Şumnu'ya hediye getirmemesi üzerine Ratib Efendi'ye verilen hediyeler iptal edilerek yalnızca III. Selim'in nâme-i hümayûnu

94 Zülfiye Koçak, "Son Osmanlı-Avusturya Mücadelesinde Değişen Dengeler Zıştovi Antlaşması", *Akademik Bakış*, C.11, sy 22, (2018): 280.

95 Kurtaran, 380.

96 Koçak, s.281. BOA. HAT. 0171.

97 Stanford J. Shaw, *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu*, çev. Hür Güldü, (İstanbul: Kapı Yayınları, 2008), 87.

98 Fatih Yeşil, *Aydınlanma Çağında Bir Osmanlı Kâtibi Ebubekir Râtib Efendi (1750-1799)*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010), 57.

99 Yeşil, 56.

100 BOA. C.H. 4971.

birakılmıştı.¹⁰¹ II. Leopold'a hediye gönderilememesi nedeniyle, Avusturya'da Osmanlı haşmetinin sergilenebilmesi için geriye sadece Ratib Efendi'nin bunun için yapacağı hamleler kalıyordu. Zira Ratip Efendi, yola çıkmadan önce elçilik için elde ettiği tespitler sonucunda gönderildikleri başkentlerde Osmanlı elçilerini, başvekillerin, generallerin, kral yakınlarının ve diğer devletlerin elçilerinin ziyarete geldiklerini öğrenmişti. Dolayısıyla bunların her birine, rütbelerine göre hediyeler vermek gerektiği sonucuna vardı. Ayrıca Osmanlı elçilerine, ziyarete gittikleri yerlerde de hediyeler verilmekteydi. Bu armağanlara karşılık olarak elçinin, en az iki katı değerinde hediyeler sunması gerekmektedir.¹⁰² Ratib Efendi bu nedenle diğer elçilerde olduğu gibi kendisine ödenecek olan 25 keselik harcırahın Osmanlı'yı en iyi şekilde temsil etmesi için yeterli bir meblağ olmayacağını düşünüyordu. Bunun üzerine elçiye verilecek harcırah, otuz kese olarak belirlenmişti. Buna göre günlük 230 kuruş ve 50 kuruş da hane kirası vermek üzere belirlendi.¹⁰³ Ratib Efendi, ayrıca kendisine mücevherlerle süslü bir kılıç ve hançer, fincan zarfları, macun hokkaları, altın yemek ve kahve takımı, altın şamdan, leğen, ibrik ve buhurdan verilmesini talep etti.¹⁰⁴ Ratib Efendi'nin talepleri bunlarla sınırlı kalmadı. Elçinin Viyana'ya mükemmel alayla girebilmesi için mücevherler ile müzeyyen altın eyerler ve koşum takımları gerekliydi. Viyana'da giyeceği mevsim kürkleri de eksiklerden biriydi. Yaptığı araştırmalar neticesinde ulaştığı verilere göre Avusturya'da yüksek makamları işgal eden kişilere en az on adet boğça verilmeliydi. Bu boğçaları hazırlamak için Hint kumaşlarını ve içine konmak üzere altın saatleri ve enfiye kutularını da götürmesi şarttı. Ayrıca Avrupalıların ilgisini çekeceğini düşündüğü, Avrupa'da bulunmayan ya da pahalı olan yiyecekleri ve bir takım sazendeği de almadan yola çıkmak istemiyordu.¹⁰⁵ Ebubekir Ratip Efendi'nin detaylı hazırlıklar yaparak oluşturduğu tek taraflı olmasıyla dikkat çeken hediyelerin bulunduğu liste aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 11. Ebubekir Ratip Efendi tarafından Avusturya İmparatoru için teslim edilen hediyeler.¹⁰⁶

Hediyenin Türü	Sayısı	Özelliği
Sorguç	1	Orta kili vasatı bir kebir rûze elmas ortakil tarafını sonra sekiz vezir ve ba'lası birer aded vasat rûze elmas ve etrafı vasat ve vasatça on altı aded ruze elmas vesaire ve vasatca ve hurda ve hurdaca beş yüz iki aded piyanta elmas içeren seksen iki aded piyanta elmas ile müzeyyen altı aded sarkatenli balası çelenk resmi hümânuki vesair siyah tevekkili.
Raht başlık	1	Göbek ortası bir kebir zümrüd ve altunda bir vest zümrüd vesair vesatce ve sagir dokuz yüz on yedi aded ruze elmas ve dört yüz kırk dokuz damla yakud ile müzeyyen klabdan saçaklı kakma kari altun kemer .
Bilan ⁶	1	Ortası bir kebir damla zümrüd vesair vasad ve vasatca seksen sekiz aded rûze elmas ve otuz sekiz damla yakud müzeyyen kakmakâri altun.

101 Abdullah Uçman, *Ebubekir Ratip Efendi'nin Nemçe Sefaretnamesi*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2012), XXIII; Koçak, 281.

102 Yeşil, 59.

103 Yeşil, 62.

104 Bkz. BOA. A.E. SSLM. III. 268/15513.

105 Yeşil, 60-61.

106 TSMA. E. 1188/12a-b.

Kesme	1	Taşhaneleri altun altı yüz yetmiş iki sagir rûze elmas beş yüz dört aded sagir damla yakud ile müzeyyen zemini penye dibâ üzere sırma işleme yüz altmış altı aded yaldızlı sîm paftalı ve sîm hunuli pembe klabdan saçaklı ve atlas astarlı
At garadesi	1	Kabzası ve ağızlığı ve balçığı ve bendleri ve dipliği üzere sagir ve sagirce yetmiş bir aded rûze elmas ve otuz dört damla yakud ile müzeyyen ve donanmalı kakmakâri altun donanmalı samur mısır temuri dibâ kınlı
Debbusluk topuz	1	Tepesi bir damla zümrüd vesair vasat ve sagir yüz aded rûze elmas ve altmış iki aded damla yakud müzeyyen kakmakâri altun debbus sırma işleme
Dibâlı eğer	1	Seksen üç aded vasat ve vasatça rûze elmas ve otuz sekiz aded damla yakud ve iki kebir damla zümrüd iki müzeyyen ile yaldızlı sîm kaplama pembe
Rikâb ve debbusluk	1	Yetmiş altı aded vasatça rûze elmas ve kırk sekiz aded damla yakud ile müzeyyen altun kakmalı silik sîm ma sırma işleme
Okunamadı sayfa kesik	1	Al saye üzere sırma işleme atlas astarlı
At seyirdinliği	1	Al saye üzere beş güllü sırma işleme
Rikâb çifti	1	Yetmiş altı adede vasatça rûze elmas ve kırk sekiz aded damla yakud ile müzeyyen altun kaplama muttala sîm
Yapuk	1	Al saye üzere sırma işleme atlas astarlı
At gömleği	1	Al saye üzere beş güllü sırma işleme
-	1	Sarackari? yabrakşekilli?
Kırş?	1	Atlas üzere sırma işleme sîm tokalı ve sîm zincirli
Tapkur kulağı?	1	Sırma işleme yaldızlı sîm tokalı
Dirgin	1	Sırma işleme yaldızlı sîm tokalı
Ligam	1	Sîm
Taglid	1	Sîm zincirli __
Köstek çifti	1	Sîm zincirli
Satır	1	Sîm
Rişme	1	Zere ekserikli yaldızlı sîm kemer rahtı ma başlık
Bargir rahtı	1	Zere ekserikli yaldızlı sîm
Kesme	1	Mitüllü üstüfe üzere yaldızlı sîm kabralı ve sîm hunuli klabdan saçaklı
At rikâbı	2 çift	Yaldızlı sîm
Bargirrikâbı	1	Yaldızlı sîm
Gaddare	3	Yaldızlı sîm
Eyer	3	Yaldızlı sîm kaplama dibâlı
Gömlek	3	Şeridli kadife
Kırş?	3	-
Dizgin	3	Klabdan işleme şerid
Tabur? kavlanı	3	Klabdan işleme
yapuk	3	Telli üstüfe
Ligam	3	-
-	3	Yabrak teklidi
Donluk şal	5	Rezani çiçekli
Destâr	20	Âlâ süd bendi
Destâr	30	altunbaş
Çar-ı şal	-	Âlâ mütenevvîa?
Üstüfe	2 top	İstanbul-kâri telli
Şal	3	İşleme mitüllü __
Dibâ	2 top	İstanbul-kâri düz

-	15	İstanbul-kâri __ hane
Hitari	5 top	İstanbul-kâri __
Mehmed? Şah	10 top	Hind __
Dülbend	5 top	Fitilli
Dülbend	5 top	Başları mitilli düz
Beldar	5 top	Hind telli
-	5 top	Hind-i telli __ suni?
Halı	10 top	Mitilli __
-	10 top	İstanbul-kâri telli penbe?
-	5 top	Elvan __ sof
-	10 top	Elvan ham sof
-	12	Mitilli satır-kâri __ __
Mak'ad	3	-
Seccade	2	klabdan? Saçaklı mitilli __ kâri
Seccade	2	Saçaklı şal üzere sade __ işleme
Seccade	1	klabdan saçaklı __ kârimitilli
-	5	İstanbul-kâri düz Mehmed Şah
-	10 top	Beyaz? Hind __
-	10 top	İstanbul-kâri altun __
Atlas	10 top	Safir __ mitilli
İhrâm	5	şeridli ve saçaklı tevkili?
Astar	240	-
İtir arance?	120 Miskal ⁷	
Dehnisan?	600	
İtirşahi	80 Miskal	
İtir sindal	100 Miskal	-

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde kuruluştan bu yana kullanılan bir yöntem olan hediyeleşme geleneği ilk dönemlerde kişiler arası hizmet bedeli yahut gönüllü hoş tutma mahiyetinde bir hüviyete sahiptir. Bu dönemde kroniklere yansıyan hediyeler daha çok gıda maddesi, halı, kilim, kılıç gibi eşyalardan oluşmaktadır. Ancak sınırların genişlemesi ve birçok devletle etkileşimin artmasıyla birlikte hediye kavramı da kendine yeni bir yer edinmiştir. Zira hediyeyle özellikle Osmanlı-Avusturya özelinde değerlendirecek iki devletin karşılaşmaya başladığı XVI. yüzyıldan sonra gücün sembolü olarak görülmeye başlanıp hediye edilen eşyaların içinde hâkimiyet sembolü olarak kabul edilen kılıç, çadır, sorguç ve değerli taşlarla süslü silah ve eyer takımları bulunmasına özen gösterilmiştir. Resmi ilişkilerin diplomatik boyutuna saygınlık ifadesi katan bir unsur olarak beliren diplomatik hediyeleşme bu minvalde uluslararası devletler nezdinde diplomatik temaslarda iyi ilişkilerin gelişimi ve sürdürülmesinde sıklıkla başvurulacak yollardan biridir.

Çalışmada XVIII. yüzyıl Osmanlı-Avusturya arasındaki diplomatik temasların görünen yüzü olan hediyeleşme geleneğinin yansımaları üç antlaşma özelinde değerlendirildi. Elde edilen bulgulara göre iki devletin dostluk sürecinin başlangıcını temsil eden söz konusu yüzyılın başında karşılıklılık ilkesinin hissedilir şekilde vücut bulduğu bir döneme girilmişti. Bu ilkeye her üç

antlaşmada da riayet edildiğini söylemek mümkündür. Hediyeleşmeye verilen özenin antlaşma maddelerine yansımış olduğu da görülmektedir. Bu görev için elçilere verilen payelerin haraç elçiliğinden büyükelçiliğe yükseltilmesi de bunun göstergelerindendir. XVIII. yüzyılın sonunda imzalanan Zıstovi Antlaşması'yla birlikte bir orta elçinin görevlendirilmesi yapılan bir değişikliği ifade ettiği gibi Osmanlı Devleti'nin yapacağı ıslahatlarda kendine rol model olarak batıyı seçmesi de kayda değer bir gelişmedir. Ayrıca yine bu antlaşmadan sonraki süreçte diğer iki antlaşmaya nazaran ilk kez Avusturya elçisi hediye getirmemiştir. Bunun haricinde iki devlet arasındaki hediyeleşme trafiğine gelince hediye seçimlerinde genellikle istikrarlı bir tablo göze çarpmaktadır. Nitekim hediyelerin değerleri ve sayıları değişse de temsil ettikleri anlamlar değişmemiştir. Osmanlı tarafından gönderilen hediyeler Osmanlı'nın bu yüzyılda ihtişam ve gücünün sembolünü gönderdiği hediyelerin değerine yüklediğini gösterirken, değişen dengelerin getirdiği bir güvenle olsa gerek Avusturya tarafının ise ihtişam gösterisinden çok geleneğe uyum sağlayıp daha pratik ve genellikle gümüş ağırlıklı eşyalardan bir hediye listesi oluşturduğu görülmüştür.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

- T. C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA).
(Ali Emiri Tasnifi) BOA. A.E. SSLM. III. 268/15513.
(Cevdet Hariciye Tasnifi) BOA. C.H. 4971.
(Hatt-ı Hümayûn Tasnifi) BOA. HAT. 0171.
(Cevdet Hariciye Nezareti Tasnifi) BOA. C.HR. 9323.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi

- TSMA. E.0034.
TSMA. E. 1188/1-2a-b.

Müstakil Kaynaklar

Açıkgöz, Fatma, Ünyay, “Osmanlı-Avusturya İlişkilerinden Bir Kesit: Amaç Barış-Araç Hediye (XVII. Yüzyıl), *Social Sciences Studies Journal*, V.3, I.6, 894-911.

Açıkgöz, Fatma, Ünyay, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hediye ve Hediyeleşme (Padişahlara sunulan ve Padişahın Verdiği Hediyeler Üzerine Bir Araştırma)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara (2012).

Adalh, Karl, “Claes Brorson Ralamb'ın Bâbiâli'deki Elçiliği (1657-1658)”, *Alay-ı Hümayun*, İsveç Elçisi Ralamb'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri 1657-1658, edt. Karin Adalh, çev. Ali Özdamar, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2006.

ANONİM OSMANLI TARİHİ (1099-1116/ 1688-1704), yay. Haz. Abdülkadir Özcan, Türk Ankara: Tarih Kurumu Yayınları, 2000.

Aslan, Halide “Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı-Avusturya Arasındaki Hediyeleşmelerin Entelektüel/Kültürel Boyutu”, *Dini Araştırmalar*, C.15, sy 40, (2012):132-155.

Bardakoğlu, Ali, “Hediyeleşme”, C. 17, İstanbul: *DİA*, 1998, 151-155.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi.

Dinç, Ruhan, *18. Yüzyılda Osmanlı Merasimlerinin Mali Bir Unsuru: Atiyyeler*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (2016).

Dingeç, Emine, “18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy 20, (2011): 1-16.

Dönmez, Gökhan, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara (2008).

Ercan, Hüseyin Onur, “Pasarofça Antlaşması’nı Mübadele İçin İstanbul’a Gelen Büyükelçi Damian Hugo Von Virmont’un Raporu Hakkında”, *Harp ve Sulh 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, 2019, 141-149.

Erdem, Ahmet Yavuzhan, *Osmanlı Diplomasinin Modernleşmesinde Tanzimat Dönemi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

Eyice, Semavi, “Bertrandon De La Broquiéra”, C.5, İstanbul: *DİA*, 1992, 523-524.

Gürkan, Emrah Sefa “Bir Diplomasi Merkezi Olarak Yeniçağ İstanbul’u”, *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Siyaset ve Yönetim I*, edt. Coşkun Yılmaz, İstanbul: İBB Kültür A.Ş. 2015, 372-399.

Hitzel, Frederic, “Diplomatik Armağanlar: Osmanlı İmparatorluğu İle Batı Avrupa Ülkeleri Arasında Modern Çağda Yapılan Kültürel Değiş Tokuş”, *Harp ve Sulh Avrupa ve Osmanlılar*, edt. Dejanirah Couto, çev. Şirin Tekeli, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017, 243-257.

İpşirli, Mehmet, “Elçi”, C.11, İstanbul: *DİA*, 1995, 3-15

Kallek, Cengiz, “Miskal”, C.30, İstanbul: *DİA*, 2005, 182-183.

Karaca, Filiz, “Pişkeş”, C.34, İstanbul: *DİA*, 2007, 294-296.

Karagöz, Hakan, *Habsburg Gözüyle Bir Osmanlı Elçisi: Mustafa Hattı Efendi’nin Viyana Günleri (1748)*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2014.

Koçak, Zülfiye, “Son Osmanlı-Avusturya Mücadelesinde Değişen Dengeler Zıştovi Antlaşması”, *Akademik Bakış*, C.11, sy 22, (2018): 261-289.

Kodaman, Timuçin ve Ekrem Yaşar, Akçay, “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasisi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy.22, (2010): 75-92.

Kurtaran, Uğur, “Karlofça Antlaşması’ndan Sonra İstanbul’a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlanması ve Yapılan Harcamalar”, *TAD*, C.37, S. 63, (2018): 331-370.

_____, “Heinrich Christoph Freiherr Von Penkler’in İstanbul Elçiliği ve

Faaliyetleri”, *Cappadocia Journal Of History and Social Sciences*, V.10, (2018):222-251.

_____, *Osmanlı-Avusturya Diplomatik İlişkileri*, Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 2009.

_____, *Sultan Birinci Mahmud 1730-1754*, (Ankara: Altınordu Yayınları, 2018.

Kütükoğlu, Mübahat S., “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Fevkalâde Elçilerin Ağırılanması”, *Türk Kültürü Araştırmaları Prof. Dr. İsmail Ercüment Kuran’a Armağan*, sy XXVII/1-2, 198-231.

Özkan, Selim Hilmi, *Osmanlı Devleti ve Diplomasi*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2017.

Öztürk, Necdet, “Osmanlı Kroniklerinde Hediye Kaydı (1299-1500)” *Hediye Kitabı*, edt. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007, 49-71.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.2, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993.

Purgstall, Baron, Joseph Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1998.

Mustafa Hattî Efendi, *Viyana Sefâretnâmesi*, (Haz: Ali İbrahim Savaş), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.

Sami, Şemseddin, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2014.

Savaş, Ali İbrahim, *Osmanlı Diplomasisi*, İstanbul: 3 F Yayınları, 2007.

Scweigger, Salomon, *Sultanlar Kentine Yolculuk 1578-1581*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004.

Sevinç, Tahir, *Emni Mehmed Paşa ve Canibi Ali Paşa’nın Rusya ve Avusturya’ya Sefaret Hazırlık ve Yolculukları (1739-1741) (Osmanlı Arşiv Kaynaklarına Göre)*, Ankara: Gece Akademi, 2019.

Shaw, Stanford J., *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu*, çev. Hür Güldü, İstanbul: Kapı Yayınları, 2008.

Tebly, Karl, “Nemçe İmparatorlarının İstanbul’a Yolladığı Elçi Heyetleri ve Bunların Kültür Tarihi Bakımından Önemli Tarafları”, çev. Bekir Sıtkı Baykal, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, syVII/12-13, 247-263.

Tuncer, Hüner, *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara: Ümit Yayıncılık, 1995.

Turan, Ahmet Nezihi, “Bir Pişkeş Defteri İçin”, *OTAM*, sy 13,(2002): s 9-74.

Uçman, Abdullah, *Ebubekir Ratib Efendi’nin Nemçe Sefaretnamesi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2012.

Uluskan, Murat, “Avusturya İmparatoruna Gönderilen Hediyeler (1665-1699)”, *Hediye Kitabı* edt. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007,72-82.

Unat, Faik Reşit, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,

1992.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Osmanlı Devleti Maliyesinin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti İç Hazinesi”, *Belleten*, sy XLII/165, 1978, 67-93.

_____, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

Werner, Crailsheimli Adam, *Padişahın Huzurunda Elçilik Günlüğü 1616-1618*, çev. Türkis Noyan, İstanbul: 2011.

Wratislaw, Baron W., *Baron W. Wratislaw'ın Anıları 16. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'ndan Çizgiler*, çev. M. Süreyya Dilmen, İstanbul: Karacan Yayınları, 1996.

Yeşil, Fatih, *Aydınlanma Çağında Bir Osmanlı Kâtibi Ebubekir Râtib Efendi (1750-1799)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010.

Yıldız, Yusuf, “18. Yüzyıla Kadar Osmanlı Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İaşeleri ve Elçilik Hediyeeleri”, *Tarih Okulu Dergisi*, sy XXXIII, (2018): 427-441.

Yılmaz, Güzin Özen, *Elçiye Zeval Olmaz 16.-18. Yüzyıllarda Osmanlı'da Yabancı Elçiler*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2014.

Tablo İçerisinde Kullanılan Dipnotlar

1 Ok kabı, okluk, kuburluk sadak, Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Aydın Kitabevi), 1294.

2 Kesme; at eyerlerinin üzerine örtülen örtü. Dingaç, 5.

3 Zirâ':dirsekten parmak ucuna dek olan bir uzunluk ölçüsüdür. 70-90 cm arasında değişen şekilleri vardır. Devellioğlu, 1385.

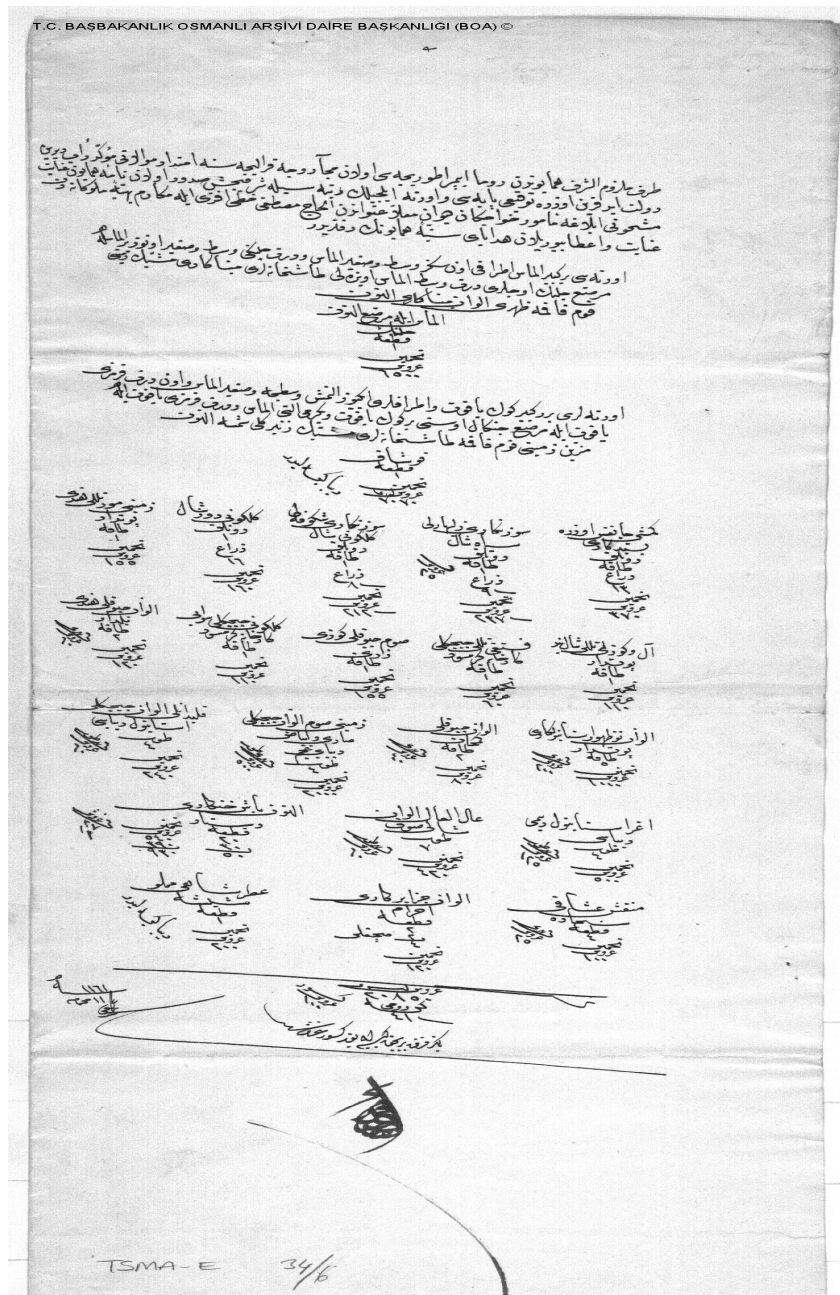
4 Ateşli silâhın icadından evvel kullanılan harp aletlerinden birine verilen adlandırmadır. Bir çeşit kılıç demektir. Keskin olmayan talim kılıcı, uzun ve ince kılıçtır. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.2, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993), 432.

5 Alaturka güreş esnasında pehlivanların giydikleri meşinden kısa donun adıdır. Pakalın, 284.

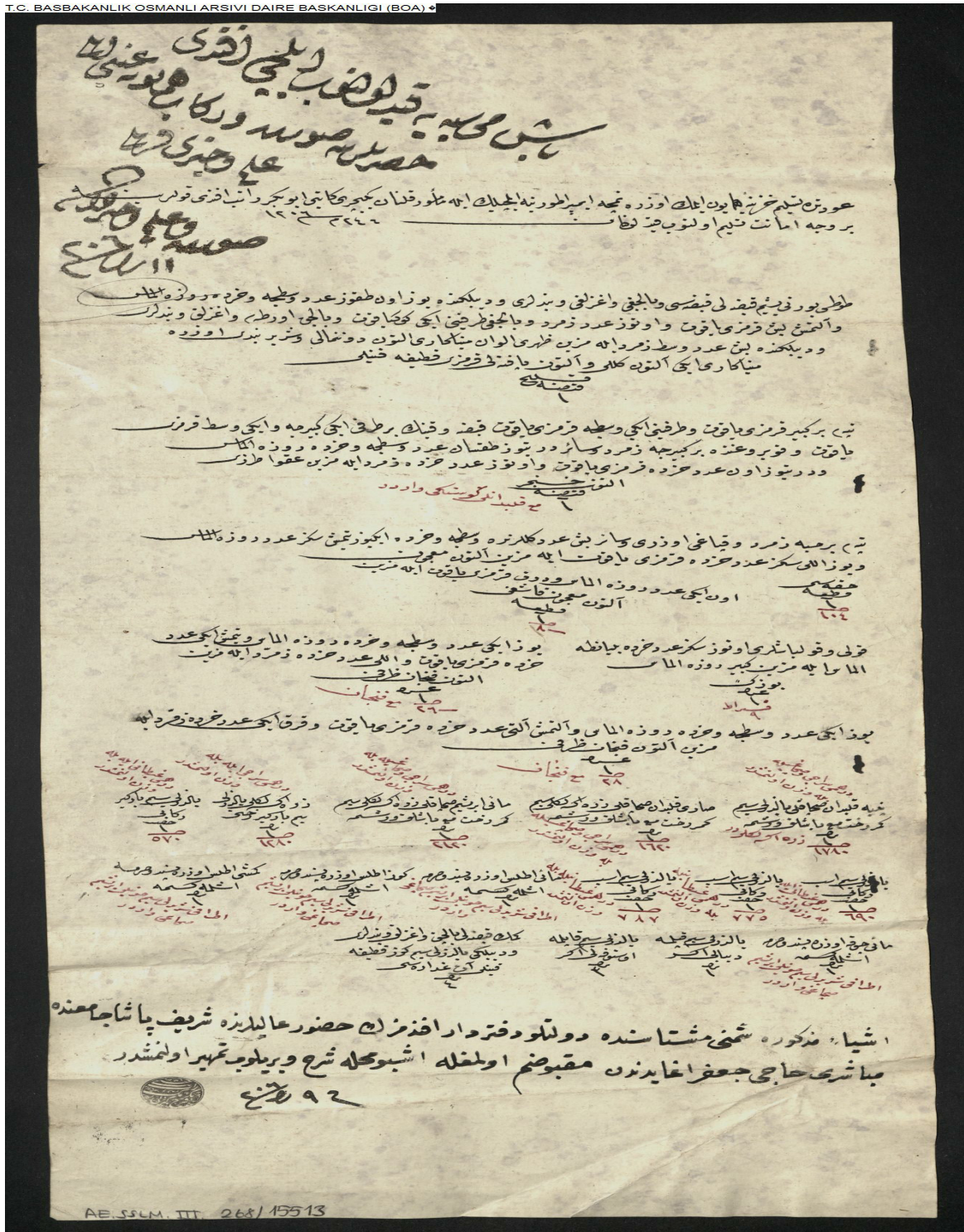
6 Atın boğazına vurulan gülpüsler. Şemseddin Sami, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik LûgatKâmûs-ı Türkî*, (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2014), 261.

7 Sikal (ağır olmak) kökünden türeyen miskâl kelimesi “ağırlık” demektir. Terimsel olarak altın, gümüş, ilaç ve gülyağı gibi değerli şeylerin tartılmasında kullanılan bir ağırlık ölçüsü birimidir. Bir miskal bir dirhem ile bir dirhem yedide üçüne denk düşmektedir. Altın, gümüş ve mücevher gibi kıymetli şeylerin tartılmasında kullanılırdı. Söz konusu ölçü bugün dört buçuk grama karşılık gelmektedir. Cengiz Kallek, “Miskal”, C.30, (İstanbul: DİA, 2005),182; Devellioğlu,546.

EKLER

EK 1. Hediye defteri: Avusturya-Alman İmparatoriçesine Orta Elçi Mustafa Hattı Efendi ile gönderilen hediyelerin listesi.

EK 2. Nemçe'ye elçi olarak gönderilen Yeniçeri Kâtibi Ebubekir Ratib Efendi'ye emeneten teslim kılıç, altın hançer, altın macun kaşığı, elmas yüzük, altın fincan zarf, raht, rikab, kesme, ensar, gaddareden mürekkeb müfredat defteri.